

Centre d'Estudis Sociològics
sobre la Vida Quotidiana
i el Treball

El temps de treball remunerat i no remunerat

Ampliació de resultats de l'Enquesta de l'Ús del Temps 2010-2011

Sara MORENO COLOM

Vicent BORRÀS CATALÀ

Informe final

Març 2013

Universitat Autònoma
de Barcelona

ÍNDIX

Introducció.....	3
1. Delimitació conceptual del treball remunerat i no remunerat	4
1.1.El temps de treball remunerat	5
1.2. El temps de treball no remunerat	7
2. Model d'anàlisi per l'ampliació de resultats del treball no remunerat.....	10
3. Anàlisi de les dades sobre el temps de treball no remunerat.....	13
3.1. Activitats llar-família a tres dígit: la feminització i la masculinització.....	13
3.2. Recodificació activitats llar-família: la quotidianitat.....	16
3.3. Distribució horària activitats llar-família: la centralitat laboral.....	25
3.4. Activitats llar família com a secundàries: la sincronia.....	33
3.5. Càrrega total de treball: l'ocupació i la cura.....	36
4. Conclusions.....	50
5. Bibliografia.....	54

L'objectiu del present informe és presentar una proposta de delimitació conceptual del treball no remunerat a partir de la qual ampliar els resultats obtinguts amb l'Enquesta Usos del Temps (EUT 2010-2011) realitzada per l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT)¹. Aquest objectiu s'aborda des de la perspectiva de gènere tot entenent que els usos del temps són un bon indicador per analitzar les desigualtats socials entre els homes i les dones. Bàsicament, perquè posen de manifest l'existència del treball domèstic i familiar, un treball invisible atesa la manca de valor econòmic i social que el caracteritza.

Les dades que aporten les enquestes d'ús del temps permeten conèixer quant de temps dediquen les persones a realitzar les activitats necessàries pel funcionament de la vida quotidiana. A través del temps, es posa de manifest el conjunt de tasques que es realitzen en l'àmbit domèstic per tal de garantir la reproducció de les persones i procurar el benestar quotidià. En la mesura que aquestes tasques ocupen temps i la seva responsabilitat recau sobre uns determinats col·lectius, l'anàlisi de l'EUT 2010-2011 evidencia l'existència de desigualtats socials entre la població catalana. Així doncs, els usos del temps esdevenen un indicador sobre el qual planificar, dissenyar i avaluar les polítiques públiques.

L'estructura de l'informe inclou quatre apartats. El primer punt exposa la delimitació conceptual del treball remunerat i no remunerat. El segon apartat trasllada aquesta proposta teòrica a un model d'anàlisi explícitament

¹ Tal com es defineix Idescat, l'Enquesta de l'ús del temps (EUT) és una enquesta dirigida a la població de 10 anys i més que recull informació, durant dotze mesos, sobre les activitats diàries de la població per mitjà d'un diari d'activitats personal, d'un qüestionari de la llar i d'un qüestionari individual. El principal objectiu de l'EUT és obtenir informació primària per conèixer la dimensió del treball no remunerat realitzat per les llars, la distribució de les responsabilitats familiars de la llar, la participació de la població en activitats culturals i de lleure, l'ús del temps de determinats grups socials (joves, desocupats, gent gran, etc.) amb la finalitat que puguin formular-se polítiques familiars i d'igualtat de gènere, i estimar els comptes satèl·lit del sector llars. A Catalunya s'han fet dues edicions de l'EUT, 2002 i 2003 realitzada per l'INE en conveni amb l'Idescat i l'edició del 2010-2011 realitzada per l'Idescat. L'elaboració i el disseny del projecte de l'EUT s'ha dut a terme seguint les directrius vigents publicades per l'Oficina Estadística de la Unió Europea (Eurostat) en el projecte d'enquestes harmonitzades europees sobre l'ús del temps. Aquest fet garanteix la comparabilitat de resultats en l'àmbit nacional i internacional. En l'edició del 2002-2003, la mostra de llars proposada per l'INE va ser ampliada per conveni de col·laboració amb l'Idescat. L'Idescat va fer l'explotació de les dades dels resultats de l'EUT per a Catalunya a partir de les dades del treball de camp realitzat per l'INE. La mostra ampliada a Catalunya va ser de 3.362 llars a Catalunya i 23.880 a tot Espanya. En l'edició del 2010-2011 l'Idescat ha optat per fer la seva pròpia enquesta, on la mostra efectiva de llars ha estat de 3.248 llars. (Per més informació consultar: <http://www.idescat.cat/>).

dissenyat per aprofundir en l'estudi del treball no remunerat. El tercer apartat presenta els principals resultats obtinguts amb l'explotació estadística realitzada. El darrer punt de l'informe inclou les conclusions generals, així com un conjunt de recomanacions metodològiques per a futures edicions de l'enquesta.

1. Delimitació conceptual del treball remunerat i no remunerat

L'objectiu d'aquest apartat és delimitar conceptualment el treball remunerat i no remunerat per tal d'aprofundir en el seu estudi a partir de l'anàlisi que ofereixen les dades sobre usos del temps de la població recollides a la EUT 2010-2011. Aquesta delimitació parteix de la importància de considerar el gènere com una construcció social que, aliena a les diferències biològiques, diferencia les responsabilitats i activitats masculines de les femenines. La perspectiva que ofereix el gènere permet abordar la relació entre el temps i el treball d'una manera més ampla que les aproximacions tradicionals desenvolupades per analitzar ambdós conceptes. Un dels grans encerts d'aquest enfocament és el fet de recordar que el temps i el treball són dos conceptes multidimensionals (Bimbi, 1999). Es tracta d'una apreciació conceptual important perquè permet superar la idea del concepte temps com a sinònim d'horari i del concepte treball com a sinònim d'ocupació. L'origen d'aquesta apreciació s'ubica a finals dels anys 80 del segle XX quan va tenir lloc el que es coneix, acadèmicament, com la ruptura conceptual entorn del treball (Borderias-Carrasco-Torns, 2001).

Aquesta ruptura conceptual va permetre aprofundir en el coneixement de la realitat quotidiana de les dones en la mesura que va implicar el qüestionament d'un concepte de treball que fins aleshores només era considerat com a sinònim d'activitat laboral. A partir de llavors, es comença a parlar del treball domèstic, un treball que ocupa bona part de la vida de les dones malgrat que no tingui el reconeixement social i econòmic que ostenta el treball remunerat.

Aquest canvi conceptual ha impulsat, al llarg dels darrers trenta anys, una transformació epistemològica dels estudis sobre el que s'ha anomenat el

treball de les dones. Aquestes investigacions han deixat de limitar el seu camp d'anàlisi a la incorporació de la variable sexe a l'estudi de l'activitat laboral i han definit nous enfocaments i categories que han permès analitzar la influència del gènere sobre el treball (Durán, 1991; Torns, 2001; Borderias, 2003). Així doncs, conceptes com treball domèstic i familiar, treball de cura, doble presència o càrrega total de treball permeten abordar amb més precisió la realitat quotidiana de la població des d'una perspectiva sensible a les desigualtats de gènere.

Un dels conceptes que més ha contribuït a fer visible l'existència del treball no remunerat és el temps en general i els usos socials del temps en particular. L'ús del temps és un dels indicadors que ha permès mostrar l'existència del treball domèstic i trencar el mite segons el qual les dones no treballen (Durán, 1986; Balbo, 1991). El fet de conèixer les activitats que desenvolupen diàriament les dones i els homes permet fer visible l'existència d'un treball imprescindible per la reproducció humana, posar en valor social un conjunt de tasques domèstiques que dins del mercat laboral tenen valor econòmic i subratllar la importància de la dimensió temporal per analitzar les desigualtats de gènere.

Malgrat que el treball domèstic continua sense tenir valor en les nostres societats els estudis sobre l'ús del temps han permès avançar en la seva visibilització i reconeixement social. Certament, el treball femení més estudiat continua sent l'activitat laboral desenvolupada per les dones. Per aquesta raó els estudis sobre usos del temps són molt útils analíticament perquè obvien les diferències econòmiques i permeten analitzar el treball remunerat i el treball no remunerat a partir d'una mateixa unitat temporal (els minuts) segons diversos indicadors: la durada, la participació i la distribució.

Tot i el valor heurístic que acompanya l'estudi dels usos socials del temps, cal partir d'una bona delimitació conceptual entorn dels diferents treballs a fi d'evitar anàlisis parcials o esbiaixades respecte la vida quotidiana. Definir què s'entén per treball remunerat i treball no remunerat, així com descriure les activitats que integren cada un d'ells és un pas previ

imprescindible per analitzar com s'usa i distribueix el temps des de la perspectiva de gènere.

1.1.El temps de treball remunerat

El temps de treball remunerat és el temps propi del mercat laboral caracteritzat per tenir una contrapartida econòmica. Aquest temps s'analitza per cada una de les ocupacions que es desenvolupen com a treball formal remunerat. Per tant, es tracta d'un temps subjecte a les relacions socials que tenen lloc dins d'aquesta esfera d'activitat. Més concretament, es tracta d'un temps subjecte al sistema de producció i a l'organització de la força de treball. Per tal d'analitzar els usos del temps de treball remunerat des de la perspectiva de gènere es fa necessari assenyalar les diverses característiques d'aquest concepte. Bàsicament, perquè les desigualtats entre homes i dones vinculades al temps de treball remunerat van més enllà de la quantitat d'hores que les persones hi dediquen. Qualsevol activitat té una dimensió pràctica o objectiva que fa referència a la manera com s'usa i distribueix el temps de treball remunerat i el seu efecte sobre l'organització de la vida quotidiana. El cas és que ni la distribució i condicions del temps de treball remunerat són iguals entre totes les persones; ni les seves característiques tenen les mateixes conseqüències per a tothom. Quins són els principals aspectes que converteixen els usos del temps de treball remunerat en font de desigualtat?

En primer lloc, la importància social d'aquest treball en termes de dedicació mitjana de la població amb independència de la seva participació. En segon lloc, la presència o absència de temps de treball remunerat, és a dir, el percentatge de persones que realitzen l'activitat atès que l'ocupació és un dels principals elements d'identitat social i font d'independència econòmica. En tercer lloc, la durada mitjana del temps que s'hi dedica per tal d'aproximar-se a la idea de jornada laboral. En quart lloc, la seva distribució al llarg del dia en termes d'horari que condiciona les disponibilitats i accessibilitats per la resta d'activitats que configuren la vida de les persones. I, finalment, les activitats que permeten el desenvolupament del treball com per exemple el temps dedicat al transport de casa a la feina o el descans per menjar. Aquestes característiques del temps de treball remunerat

condicionen les oportunitats d'accés a altres temps socials alhora que estan subjectes a diferents valoracions socials que les converteixen en millors o pitjors. El sexe, l'edat, la nacionalitat i la situació professional són variables clau per entendre com es distribueix entre la població (Moreno, 2008).

1.2. El temps de treball no remunerat

El temps de treball no remunerat fa referència al que acadèmicament s'ha anomenat el treball domèstic i familiar. Malgrat les dificultats per trobar una definició consensuada d'aquest concepte, s'accepta que aquest treball inclou les activitats destinades a atendre el manteniment de la infraestructura de la llar i la cura de la família. A diferència del treball remunerat, l'escenari físic i simbòlic d'aquest temps de treball és la llar i la família. Això significa que inclou, a més de les tasques més evidents (compra, neteja, preparació d'aliments, cura i atenció de criatures i persones dependents), d'altres que no ho són tant com els temes d'organització i gestió. Malgrat tractar-se d'un treball imprescindible per a la reproducció de les persones, no es reconeix ni socialment ni econòmicament: no té salari i sovint ni les mateixes persones que el porten a terme li donen importància (Moreno, 2008).

Aquesta manca de reconeixement troba les seves arrels en un procés socialitzador diferencial per raó de gènere a través del qual s'atribueix aquest treball a les dones i es relega a l'esfera privada com si d'una distribució natural es tractés. Però cal tenir present que aquesta distribució no té res de natural, sinó que és una construcció social que ha convertit les dones en les principals responsables de la llar-família -mestresses de casa- i les ha subordinat als homes, els principals responsables de portar diners a casa -caps de família. En aquesta tessitura, l'interès pel temps i la mesura de la seva relació amb el treball permet fer visible el treball domèstic i les relacions de poder subjacents en el seu rerefons.

Igual que en el temps de treball remunerat, es té en compte la dimensió pràctica o objectiva del concepte aporta informació sobre qui fa què, quant en fa i quan ho fa. Dit en altres paraules, sobre el contingut del treball domèstic i familiar, la persona que el realitza, la quantitat d'hores

que hi dedica i quan el realitza. Respecte el primer aspecte, l'anàlisi parteix d'una classificació prèvia elaborada gràcies a les aportacions de diverses especialistes (Durán, 1988; Carrasquer et al., 1998; Torns, 2002). En concret, es diferencien les tasques bàsiques de manteniment quotidià de la llar i cura de les persones, les tasques puntuals de manteniment general de la llar, les tasques relacionades amb la gestió i organització de la llar i el nucli de la família i les tasques d'atenció i cura de les criatures. La taula següent recull totes les activitats a tres dígits contemplades sota l'epígraf "Llar i família" a l'EUT2010-2011 agrupades segons els quatre grans tipus de tasques definides. En concret, s'agrupen les activitats segons: tasques manteniment quotidià (TMQ), tasques manteniment puntual (TMP), tasques de gestió i organització (TM) i tasques de cura (TC, diferencia tasques cura criatures (TCC) i tasques cura adults (TCA)). La taula 1 mostra el detall de la recodificació proposada.

Dins del treball no remunerat, també es considera el treball voluntari. Es podria entendre que aquest treball inclou totes les activitats que es realitzen mes enllà del mercat de treball i les responsabilitats domèstiques i familiars. No s'estableix cap relació laboral ni existeix remuneració per a la seva realització. De la mateixa manera que no s'emmarca, forçosament, en el context d'una relació familiar i, per tant, es un treball aliè a l'obligació moral i a la responsabilitat civil. Les persones que el desenvolupen hi dediquen temps sota una relació de compromís voluntari que cal entendre en termes altruistes. El caràcter d'aquest treball es pot definir segons el context on es desenvolupa i el contingut de les tasques que inclou. Així, l'EUT distingeix els treballs voluntaris segons els treballs voluntaris al servei d'una organització, les ajudes informals a les llars i les activitats participatives.

Quadre 1. Agrupació activitats “llar i família” segons delimitació conceptual

Codis i dígits EUT 2010-2011		Delimitació conceptual
3 Llar i família		
30 Activitats relacionades amb la llar i la família no especificades	300 Activitats relacionades amb la llar i la família no especificades	TMQ
31 Activitats culinàries	311 Preparació d'àpats i conservació d'aliments	TMQ
	312 Rentar els plats	TMQ
32 Manteniment de la llar	321 Neteja de l'habitatge	TMQ
	322 Neteja del pati i d'altres parts exteriors de l'habitatge	TMP
	323 Calefacció i subministrament d'aigua	TMP
	324 Tasques diverses d'organització	TG
	329 Altres tipus de manteniment de la llar, especificats o no	TMP
33 Confecció i preparació de la roba	331 Bugada	TMQ
	332 Planxada	TMQ
	333 Confecció de roba	TMP
	339 Altres activitats de confecció i preparació de la roba, especificades o no	TMP
34 Jardineria i atenció d'animals	341 Jardineria	TMP
	342 Atenció d'animals domèstics	TMQ
	343 Atenció de mascotes	TMQ
	344 Passejar el gos	TMQ
	349 Altres activitats de jardineria i atenció d'animals, especificades o no	TMP
35 Construcció i reparacions	351 Construcció i reforma de l'habitatge	TMP
	352 Reparacions de l'habitatge	TMP
	353 Fabricació, reparació i manteniment de l'equipament de la llar	TMP
	354 Manteniment de vehicles	TMP
	359 Altres activitats de construcció i reparacions, especificades o no	TMP
36 Compres i serveis	361 Compres	TMQ
	362 Serveis comercials i administratius	TG
	363 Serveis personals	TG
	369 Altres compres i serveis, especificats o no	TG
37 Gestions de la llar	371 Gestions de la llar	TG
	38 Atenció dels nens membres de la llar	TCC
38 Atenció dels nens membres de la llar	381 Cures personals i vigilància de nens	TCC
	382 Ensenyar coses als nens	TCC
	383 Jugar, llegir i parlar amb els nens	TCC
	384 Acompanyar els nens	TCC
	389 Altres tipus d'atencions dels nens, especificades o no	TCC
39 Ajuda a adults membres de la llar	391 Cures personals a adults dependents membres de la llar	TCA
	392 Altres tipus d'atencions a adults dependents membres de la llar	TCA
	399 Ajuda a adults membres de la llar no dependents	TCA

Elaboració pròpia a partir EUT 2010-2011.

*Tasques manteniment quotidià (TMQ)

*Tasques manteniment puntual (TMP)

*Tasques gestió i organització

*Tasques de cura (TC) Tasques cura criatures (TCC) Tasques cura adults (TCA)

S'entén que la major o menor dedicació de temps al conjunt d'activitats domèstiques condiona les oportunitats d'accés a altres temps socials. En aquest sentit, Torns et al. (2007) recorden que el treball domèstic i familiar és l'activitat a la qual es dediquen la gran majoria de dones, de manera total o parcial, al llarg del seu cicle de vida, malgrat que les estadístiques oficials diguin que les mestresses de casa són inactives. Així doncs, el temps de treball domèstic i familiar varia segons el sexe, l'edat, el nivell d'estudis, la nacionalitat, la relació amb l'activitat, la situació professional i les responsabilitats de cura de les persones dependents.

2. Model d'anàlisi per l'ampliació de resultats del treball no remunerat

A partir de la delimitació conceptual exposada en l'apartat anterior, l'objectiu d'aquest estudi és ampliar els resultats sobre les dades de l'EUT2010-2011 relatives al treball no remunerat. Més concretament, aquesta ampliació de resultats ha de servir per contribuir a fer més visible el treball domèstic i familiar tant pel que fa la seva existència i importància pel benestar quotidià, com pel que fa les desigualtats socials que genera la seva distribució. En concret, es proposa l'explotació de les activitats de la llar-família a tres dígits, la recodificació de les activitats de la llar-família a dos dígits, l'anàlisi comparada de les activitats secundàries de la llar-família i la creació d'una nova variable anomenada "Càrrega total de treball". Aquestes quatre aproximacions busquen ampliar els resultats sobre el treball no remunerat en tres direccions fixades per tres preguntes clau: què es fa? qui ho fa? quan es fa? La primera pregunta s'aborda amb les dades del temps social, la segona amb les dades del temps participat i la darrera amb les dades sobre horari de les activitats.

Es proposa explotar totes les activitats de la llar-família a tres dígits per tal d'analitzar fins a quin punt persisteix la feminització i masculinització de les mateixes segons el valor social i el factor relacional del seu contingut. Per exemple, els homes cada vegada més cuinen però segueixen sense netejar la cuina. En el cas de les tasques de cura, l'objectiu és obtenir un retrat per tal d'analitzar fins a quin punt persisteix la feminització i masculinització de

les tasques de cura segons la rigidesa del temps que suposen. Per exemple, altres estudis posen de relleu que els pares solen ser responsables de les activitats més lúdiques amb els nens com la banyera.

En segon lloc, es proposa recodificar les activitats a tres dígit de “llar i família” segons la classificació presentada en la taula 1 d’aquest document. L’objectiu és obtenir un retrat del temps dedicat al treball domèstic i familiar segons la dimensió sincrònica o diacrònica de les activitats i segons el contingut social del que es fa més enllà de la tasca concreta. Aquesta anàlisi permetrà diferenciar el temps dedicat al treball domèstic quotidianament i esporàdicament, així com diferenciar el temps segons el nivell d’evidència de les tasques realitzades. En aquest sentit, és molt interessant analitzar fins a quin punt les persones són conscients de dedicar temps a les tasques d’organització i gestió de la llar.

En tercer lloc, es proposa analitzar els quatre grups de tasques segons si apareixen com a activitats principals o activitats secundàries en funció de les variables estructurals ja assenyalades. L’objectiu és posar de manifest el nivell d’interiorització de les tasques domèstiques i familiars entre determinats col·lectius socials. Estudis de tall qualitatiu apunten que les dones acostumen a subestimar la seva dedicació temporal a les tasques domèstiques en la mesura que les naturalitzen en les seves rutines diàries. Al contrari, als homes tendeixen a magnificar les seves dedicacions en la mesura que són excepcionals. En aquest sentit, la hipòtesis de partida apunta que les tasques domèstiques apareixeran, amb més freqüència, com activitats secundàries en el cas de les dones i com activitats principals en el cas dels homes. A més, interessa analitzar el caràcter sincrònic de les tasques d’organització i gestió de la llar que sovint es porten a terme forma de l’espai simbòlic de la llar-família, la qual cosa encara dificulta més evidenciar la seva existència.

Finalment, s’analitza la càrrega total de treball entesa com la suma del temps dedicat al treball remunerat i el temps dedicat al treball no remunerat. Es tracta d’una variable clau per analitzar les desigualtats de gènere, així com per contribuir a fer visible el treball domèstic i familiar. Per tal de construir aquesta variable és imprescindible comptar amb les dades que

ofereixen els diaris del temps més enllà de les dades obtingudes a través dels qüestionaris d'activitats. Per tal de construir aquesta nova variable CTT es sumará el temps dedicat al treball remunerat, el temps dedicat a les tasques de la llar-família i el temps dedicat a les activitats de voluntariat. Per tant, serà una variable només vàlida per a les persones majors de 16 anys ocupades. Pel que fa el contingut de la CTT el més interessant és analitzar quina proporció es dedica al treball remunerat i quina proporció es dedica al treball domèstic i familiar. La variació de la distribució segons les variables estructurals bàsiques serà motiu d'anàlisi. A partir d'aquí, l'explotació tindrà en compte: el sexe, l'edat, el nivell d'estudis, el tipus de llar, la classe social i el cicle de vida. Sobretot, interessa analitzar les variacions que experimenta la càrrega total de treball segons el tipus de jornada laboral, el sexe i el moment del cicle de vida (criatures o no criatures). Diversos estudis de tall europeu, han posat de manifest que la càrrega total de treball més alta és entre les dones adultes amb criatures que treballen a temps parcial, mentre que la càrrega total més baixa és entre els homes adults sense criatures que treballen a temps parcial.

3. Anàlisi de les dades sobre el temps de treball no remunerat²

Aquest apartat presenta l'anàlisi de les dades de l'Enquesta d'Usos del Temps 2010-2011 sobre treball no remunerat realitzada segons la proposta conceptual exposada als apartats 1 i 2 d'aquest informe. En primer lloc, s'analitzen les dades relatives a les activitats de la llar família a tres dígit per tal d'aprofundir en el caràcter social de cada una de les tasques realitzades. En segon lloc, es recodifiquen les activitats segons la proposta conceptual que té en compte la dimensió temporal i el contingut de les tasques domèstiques. Les variables resultants s'analitzen en termes de temps social i temps participat segons el pes de les variables estructurals que representen la situació laboral i el cicle de vida. En tercer lloc, s'aprofundeix en l'anàlisi del treball no remunerat a partir de la seva dimensió horària. El quart apartat es dedica a l'estudi de les tasques de la llar família quan es realitzen com activitat secundàries amb l'objectiu d'evidenciar el caràcter sincrònic i quotidià del treball no remunerat dins la llar. El darrer epígraf presenta els resultats obtinguts amb la construcció de la variable càrrega total de treball que esdevé un indicador del grau de persistència de la divisió sexual del treball i de les possibilitats de transformació social.

3.1. Activitats llar-família a tres dígit: la feminització i la masculinització

Les dades sobre usos del temps posen de manifest que es manté la divisió sexual del treball dins de les llars catalanes: les dones dediquen com a mitjana 3h i 53 minuts al dia a les tasques de la llar-família, mentre que els homes hi dediquen 2h i 2 minuts. L'anàlisi detallada de les tasques a tres dígit mostra com a més de les diferències en la quantitat de temps dedicat també hi ha diferències en el contingut de les tasques realitzades. En aquest sentit, els usos del temps permeten apuntar el caràcter femení o masculí de determinades activitats pròpies de la llar-família.

² Totes les dades que es presenten en aquest informe es poden consultar també a la web de l'Idescat: <http://www.idescat.cat/>

En primer lloc, a partir del temps social de les activitats de la llar-família a tres dígit, s'observa que les dones dediquen de mitjana més temps que els homes a les activitats relacionades amb la roba, la cuina, la neteja, la cura de les criatures i la compra. En canvi, els homes dediquen més temps que les dones a les activitats relacionades amb la jardineria, els animals domèstics, les reparacions de la llar, el manteniment dels vehicles i el joc amb les criatures.

La feminització i la masculinització de les tasques domèstiques està relacionada amb els estereotips de gènere, el valor social de les activitats i la dimensió espacial on es realitzen. Per exemple, la bugada i planxada de la roba apareixen com activitats molt feminitzades. Es tracta de tasques quotidianes, rígides en el temps, poc valorades socialment i escassament visibles dins la llar. En canvi, les reparacions de la llar o la jardineria són activitats masculines que es caracteritzen per ser esporàdiques, flexibles en el temps, valorades socialment i visibles dins la llar.

Aquestes diferències de gènere s'accentuen quan s'analitzen les dades relatives al temps participat. El 91,9% de les dones enquestades dedica part del seu temps diari a la realització d'alguna activitat de la llar-família front el 79% dels homes que ho afirma. La dedicació mitjana entre les persones que participen en l'activitat augmenta en comparació al temps social tot mantenint-se les diferències de gènere: la mitjana de dedicació entre les dones és de 4h i 14 minuts mentre que en el cas dels homes és de 2h 35 minuts. Aquestes dades posen de manifest que la responsabilitat del treball domèstic femenina suposa més quantitat de temps que la responsabilitat del treball domèstic masculina.

Des de la perspectiva del temps participat, s'observa que el rostre de gènere de les activitats condiciona relativament la participació de les dones i els homes. En el cas de les dones, les activitats amb més participació, és a dir, que més es realitzen són, per ordre jeràrquic: la cuina, la neteja de l'habitatge, la neteja dels plats, la compra i l'organització. En el cas dels homes, les activitats més participades són, també per ordre: la cuina, la compra, la neteja dels plats, l'organització i la neteja de l'habitatge. El caràcter quotidià i rígid d'aquestes activitats explica la relativa coincidència

entre els homes i les dones de tal manera que les tasques més feminitzades i masculinitzades no són les més participades.

Taula 1. Participació i durada mitjana de les activitats diàries de la llar família detallades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe

	Home		Dona	
	% de persone	hh:mm	% de persone	hh:mm
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família no especificades	2,3	00:56	5	01:34
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família preparació àpats i conservació aliments	49,6	0:24	77,7	01:13
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família rentar plats	25,2	00:30	50,5	00:39
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família neteja habitatge	17,6	00:57	51	01:13
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família neteja del pati i altres parts exteriors habitatge	1,3	00:57	1,7	00:43
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família calefacció i subministrament aigua	0,4	01:20	0,4	00:32
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família tasques organització	19,6	00:32	28,2	01:00
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família altres tipus de manteniment de la llar	3	01:02	6,3	00:37
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família bugada	3,9	00:36	22,8	00:55
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família planxada	1	00:51	13,5	01:31
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família confecció roba	0,1	02:01	4,6	0:04
Temps diari activitats relacionades amb la llar i família altres activitats confecció i preparació de la roba	0,6	00:37	2,9	00:44
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família jardineria	7,1	02:14	4,4	01:07
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família atenció animals domèstics	1,2	01:14	0,9	00:47
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família atenció mascotes	2	00:48	2,8	00:35
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família passejar gos	6,5	01:12	5,4	01:07
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família altres activitats jardineria i atenció animals	0,2	00:44	0,2	00:28
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família construcció i reforma habitatge	0,3	03:26	0	00:33
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família reparacions habitatge	1,8	02:09	0,4	02:11
Temps diari activitats relacionades amb llar i família fabricació, reparació i manteniment equipament llar	1	01:15	0,1	01:45
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família manteniment vehicles	2,3	00:49	0,5	00:19
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família altres activitats de construcció i reparacions	0,2	03:12	0	02:07
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família compres	30	01:00	43,3	01:02
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família serveis comercials i administratius	2,5	00:51	1,7	00:38
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família serveis personals	2,5	01:41	5,8	01:24
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família altres compres i serveis, especificats o no	0,2	00:52	0,2	01:01
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família gestions de la llar	2,8	00:47	2,5	00:45
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família cures personals i vigilància de nens	14,5	01:05	20,9	01:38
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família ensenyar coses als nens	2,3	00:57	4,3	00:56
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família jugar, llegir i parlar amb els nens	9,2	01:17	9,6	01:08
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família acompanyar els nens	2,7	01:07	5,3	00:50
Temps diari activitats relacionades amb la llar i la família altres tipus atenció dels nens	0,5	00:40	1	00:41
Temps diari activitats relacionades amb llar i família cures personals a adults dependents membres llar	0,7	01:56	1,7	01:47
Temps diari activitats relacionades amb llar i família altres tipus atenció adults dependents membres llar	0,6	01:10	0,9	01:45
Temps diari de activitats relacionades amb la llar i la família ajuda adults membres llar no dependents	1,7	01:23	2,2	00:58
Total temps diari de activitats relacionades amb la llar família	79	02:35	91,9	04:14

Tal com s'observa en la taula 1, les dones superen en participació i dedicació als homes en tots els casos, per bé que s'observen dues tendències contràries. D'una banda, les diferències en la participació són inferiors a les diferències en la dedicació en el cas de la cuina i l'organització. D'altra banda, les diferències de participació són més grans que les diferències de dedicació en el cas de la neteja de l'habitatge i la neteja dels plats. Sembla possible afirmar que aquestes tendències posen de manifest que la participació dels homes en les tasques de la llar varia segons els contingut de les mateixes: representa un suport i una ajuda a la responsabilitat femenina en les tasques més rígides i esdevé una responsabilitat quan les tasques poden ser més flexibles. El cas de les compres il·lustraria bé aquesta hipòtesi en la mesura que és una activitat on malgrat les diferències de participació s'equipara la dedicació.

El rostre de gènere es manifesta amb força quan s'analitza el grup d'activitats més participades en segon lloc: en el cas de les dones inclou la bugada, la cura de les criatures i la planxa, mentre que en el cas dels homes inclou la cura de les criatures, el joc amb les criatures i la jardineria. Les diferències en la participació i la dedicació de les activitats relacionades amb la roba i la jardineria són molt grans, atès el seu caràcter marcadament de gènere. En canvi, les dades sobre participació i dedicació a la cura de les criatures difereixen en les tasques que impliquen cura quotidiana i s'igualen en les tasques més lúdiques i flexibles. En resum, doncs, les dades de les activitats a tres dígit subratllen el pes de la rigidesa quotidiana i el contingut social de les tasques a l'hora de distribuir la seva responsabilitat entre els homes i les dones.

3.2. Recodificació activitats llar-família: la quotidianitat

La importància de la dimensió i la distribució temporal de les activitats de la llar-família justifica la recodificació d'aquestes tasques a tres dígit segons la seva rigidesa quotidiana i el seu contingut social. Tal com s'explica en la proposta de conceptualització, aquest apartat analitza el conjunt de tasques que inclou la llar-família a partir de cinc variables noves: les tasques de

manteniment quotidià, les tasques de manteniment puntual, les tasques de gestió, les tasques de cura de les criatures i les tasques de cura dels adults. Aquesta proposta analítica permet aprofundir i matisar l'anàlisi dels usos del temps en relació al treball no remunerat.

A la taula 2, s'observa que la diferència entre els homes i les dones respecte el temps social dedicat al treball domèstic i familiar es concentra en les tasques de manteniment quotidià: les dones hi dediquen 2h i 47 minuts al dia, mentre que els homes hi dediquen 1h i 10 minuts al dia. Aquestes dades posen de relleu el caràcter femení de la responsabilitat diària de les tasques domèstiques. La rigidesa de la responsabilitat femenina es reforça quan s'observa que els homes dediquen 4 minuts més que les a dones a les tasques de manteniment puntual. En aquest sentit, és important fer notar que el *tempo* de les activitats està relacionat amb el seu contingut i el seu valor social: no és el mateix netejar el bany cada setmana que arreglar el mànec de la dutxa un cop l'any.

En segon lloc, s'observa que les tasques relacionades amb la gestió i organització del treball domèstic redueixen les diferències de gènere: 15 minuts les dones i 11 minuts els homes. De fet, es tracta d'un epígraf que inclou tasques relacionades amb les compres i els serveis. En aquest sentit, cal recordar, com s'ha vist en l'apartat anterior, que la participació i la dedicació dels homes en les tasques de la llar-família té un protagonisme destacat en les compres.

En tercer lloc, es posa de manifest que les dones també superen als homes pel que fa el temps dedicat a les tasques de cura tant de les criatures, com dels adults. En aquest cas, cal tenir present que si bé el treball de cura històricament s'ha reconegut com una responsabilitat femenina, diversos estudis subratllen com la major dedicació dels pares a la cura de les criatures representa un canvi generacional en la distribució del treball domèstic i familiar entre els homes i les dones. Malgrat l'escletxa del canvi, les dades analitzades mostren que persisteix l'imaginari que reforça el rol de les dones com a mares a través de les tasques quotidianes de cura.

Taula 2. Distribució temporal de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe

	Home	Dona	Total
Tasques manteniment quotidià	01:10	02:47	01:59
Tasques manteniment puntual	00:18	00:14	00:16
Tasques gestió i organització	00:11	00:15	00:13
Tasques cura criatures	00:20	00:32	00:26
Tasques cura adults	00:02	00:03	00:02
Total temps diari activitats llar família	2:02	3:53	2:59

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

L'anàlisi del temps participat dels cinc grups de tasques mostra que la participació femenina supera a la masculina en tots els casos, si bé la dedicació varia segons el conjunt d'activitats. En relació a les activitats quotidianes i la cura de les criatures les dones dediquen més temps que els homes. En canvi, quan s'analitza el conjunt de tasques puntuals, s'observa que els homes hi dediquen més temps que les dones. Finalment, en les tasques d'organització i cura dels adults s'equiparen les dedicacions d'ambdós sexes. Per tant, les dades evidencien que les dones són més presents i actives en la dinàmica quotidiana de l'àmbit domèstic que inclou la rigidesa de la cura de les criatures, quan n'hi ha. Aquest darrer aspecte és rellevant en la mesura que reforça les conclusions que apunten altres estudis (De Singly, 1999; Moreno, 2007) sobre les diferències entre el temps de la mare i el temps del pare, tant pel que fa la quantitat com el contingut. Contràriament, el cas de la cura de persones adultes posaria de relleu un altre tipus de rigidesa relacionada amb la inevitabilitat de la cura. És a dir, assumir el rol de principal cuidador/a anul·laria la influència dels estereotips de gènere sobre la càrrega de treball que es desprèn de la cura. Finalment, el fet que els homes i les dones que participen de les tasques de gestió i organització hi dediquen la mateixa quantitat de temps es pot explicar pel contingut d'aquestes activitats poc rígides des del punt de vista de la quotidianitat i més visibles dins la llar. Respecte aquesta qüestió, cal recordar que aquestes dues característiques són pròpies de les tasques més masculinitzades.

Taula 3. Participació i durada mitjana de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe

	Home		Dona	
	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm
Tasques manteniment quotidià	69,40	01:41	88,80	03:08
Tasques manteniment puntual	15,60	01:56	18,30	01:16
Tasques gestió i organització	24,90	00:46	34,60	00:46
Tasques cura criatures	18,80	01:46	23,80	02:17
Tasques cura adults	2,80	01:38	4,20	01:36
Total temps diari activitats llar família	79,00	02:35	91,10	04:14

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Tal com s'ha vist fins ara, el gènere representa una variable explicativa dels usos socials del temps dedicat al treball no remunerat. Però en la mesura que totes les dones i tots els homes no comparteixen les mateixes condicions materials d'existència, és necessari considerar el pes d'altres variables. En aquest sentit, la situació laboral i el cicle de vida emergeixen com aspectes clau per matisar les diferències entre dones i homes, així com apuntar les possibilitats de canvi en relació a la distribució de les tasques domèstiques en l'escenari de la vida quotidiana.

D'una banda, tal com apunta la perspectiva que relaciona el món de la producció amb el món de la reproducció, cal tenir present que el temps dedicat al treball domèstic i familiar està relacionat amb el temps dedicat al treball remunerat. Des d'aquesta aproximació, les dades posen de manifest que les persones ocupades dediquen diàriament menys temps a les tasques de manteniment quotidià de la llar família que les persones desocupades i inactives. Tot i tractar-se d'una tendència general en ambdós gèneres, s'observa, a la taula 4, que la situació laboral condiciona més el temps social dedicat al treball no remunerat de les dones en comparació als homes. Entre la població ocupada, les dades sobre temps social mostren que les dones dediquen una mitjana d'1 hora i 17 minuts més que els homes a les tasques de manteniment quotidià. En el cas de la població desocupada, aquesta diferència entre gèneres augmenta fins a 1 hora i 47 minuts. És a dir, les diferències entre les dones i els homes en relació al treball domèstic creixen en absència d'ocupació. Contràriament als arguments racionals que expliquen que les dones es dediquen més temps al treball domèstic perquè dediquen

menys temps al treball remunerat, les xifres posen de relleu la persistència de l'imaginari social que atribueix a l'home la responsabilitat de portar diners a casa i a la dona la responsabilitat de la llar-família. En situació d'atur, la dedicació de les dones a les tasques de manteniment quotidià creix proporcionalment més que la dedicació dels homes. Així doncs, els usos del temps conviden a pensar que el temps d'atur es percep de manera diferent segons el gènere.

Aquestes diferències en la percepció del temps d'atur, fruit del pes que exerceix l'imaginari de l'home guanyador de pa i la dona mestressa de casa, es fan més explícites amb les dades relatives a les tasques de cura de les criatures: les dones aturades dediquen 26 minuts més que les dones ocupades a la cura de les criatures, mentre que els homes aturats dediquen 6 minuts menys que els homes ocupats a la cura de les criatures. En aquest sentit, emergeix la idea, apuntada en altres estudis (Poveda, 2006; Moreno, 2009) que l'atur pot esdevenir una "oportunitat" per la maternitat i un "obstacle" per la masculinitat.

En canvi, les tasques de manteniment puntual apareixen estretament relacionades amb la inactivitat masculina que, en bona mesura, cal relacionar amb la jubilació dels homes. En aquest sentit, sembla possible afirmar que quan la responsabilitat del treball remunerat desapareix del projecte vital dels homes, la major dedicació a les activitat de la llar família es relaciona amb el conjunt de tasques més flexibles i menys quotidianes.

Taula 4. Distribució temporal de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i situació laboral

	Home				Dona			
	Ocupat	Desocupat	Inactiu	Total	Ocupat	Desocupat	Inactiu	Total
Tasques manteniment quotidià	1:00:51	1:47:14	1:11:19	1:10:16	2:17:56	3:30:09	3:06:13	2:47:16
Tasques manteniment puntual	0:12:24	0:19:07	0:26:36	0:18:05	0:08:13	0:13:50	0:19:38	0:14:05
Tasques gestió i organització	0:09:57	0:12:33	0:13:58	0:11:39	0:14:27	0:18:29	0:16:46	0:15:55
Tasques cura criatures	0:30:10	0:24:21	0:02:37	0:20:02	0:40:41	1:06:02	0:18:18	0:32:36
Tasques cura adults	0:01:03	0:05:20	0:03:05	0:02:17	0:02:33	0:01:06	0:04:15	0:03:12

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Entre les persones ocupades també emergeixen diferències relacionades amb les condicions laborals. En primer lloc, s'observa que el tipus de jornada condiciona el temps social dedicat al treball no remunerat de les dones: la jornada parcial femenina implica una major dedicació a les tasques de manteniment quotidià i a les tasques de cura de les criatures. Aquest fenomen no es dona en el cas dels homes, entre els quals la jornada parcial no apareix relacionada amb el temps dedicat a les tasques de manteniment quotidià i, encara menys, amb el temps dedicat a la cura de les criatures.

Taula 5. Distribució temporal de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i jornada laboral

	Home			Dona		
	Jornada temps complet	Jornada temps parcial	Total	Jornada a temps complet	Jornada a temps parcial	Total
Tasques manteniment quotidià	1:00:52	1:02:11	1:00:59	2:11:44	2:34:36	2:17:29
Tasques manteniment puntual	0:12:36	0:08:42	0:12:15	0:07:51	0:10:04	0:08:24
Tasques gestió i organització	0:10:09	0:08:41	0:10:01	0:15:07	0:12:12	0:14:23
Tasques cura criatures	0:30:33	0:22:14	0:29:49	0:37:48	0:48:17	0:40:27
Tasques cura adults	0:01:02	0:02:22	0:01:09	0:02:29	0:02:31	0:02:30

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Aquesta responsabilitat femenina de la cura quotidiana de les criatures queda palesa quan s'analitzen les dades segons el dia de la setmana: el temps social que les dones dediquen a la cura no varia al llarg de la setmana, mentre que el temps social que els homes dediquen a la cura augmenta durant el cap de setmana. És a dir, la responsabilitat laboral no condiciona la maternitat però sí la paternitat. El temps de la mare és quotidià i rígid, en canvi, el temps del pare és esporàdic i flexible.

Taula 6. Distribució temporal de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i dia de la setmana

	Home			Dona		
	De dilluns a divendres	Dissabte i diumenge	Total	De dilluns a divendres	Dissabte i diumenge	Total
Tasques manteniment quotidià	1:02:24	1:22:36	1:10:16	2:45:35	2:49:54	2:47:16
Tasques manteniment puntual	0:15:14	0:22:34	0:18:05	0:12:43	0:16:12	0:14:05
Tasques gestió i organització	0:12:26	0:10:24	0:11:39	0:17:16	0:13:48	0:15:55
Tasques cura criatures	0:16:43	0:25:15	0:20:02	0:32:43	0:32:26	0:32:36
Tasques cura adults	0:02:17	0:02:18	0:02:17	0:03:28	0:02:48	0:03:12

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

D'altra banda, al costat de la situació laboral, el cicle de vida també influeix el temps social dedicat a les tasques de la llar família. El sentit d'aquesta influència és doble: les responsabilitats domèstiques varien segons el moment vital en què es troben les persones (emancipació, vida en parella, jubilació...) i segons els valors generacionals compartits entre diferents grups d'edat. En aquest sentit, les dades analitzades posen de manifest que amb l'edat augmenta el temps social dedicat al treball no remunerat dins la llar amb l'excepció de les tasques de cura de les criatures que es concentren en el tram d'edat 30-44 anys. Aquesta tendència s'explica tant per l'efecte cicle de vida com per l'efecte generació, si bé ambdós efectes també suposen un augment de les diferències entre les dones i els homes. Entre les generacions més grans, el pes de l'imaginari social de l'home guanyador de pa i la dona mestressa de casa és major que entre les generacions més joves. L'augment de la presència femenina al mercat de treball, la millora del nivell educatiu de les dones i el context democràtic que caracteritza la trajectòria vital de les generacions nascudes durant la transició espanyola són els principals factors explicatius.

A més de l'edat, l'estat civil permet aprofundir en l'anàlisi des de la perspectiva del cicle de vida. Aquesta variable exerceix una influència contrària segons el sexe: les dones casades són les que més temps dediquen a les tasques de manteniment quotidià (3h i 24 minuts), mentre que els homes casats hi dediquen menys temps que els homes viudos i separats (1 hora i 18 minuts). Per tant, sembla possible apuntar que la vida en parella representa més treball domèstic per a les dones i menys responsabilitat quotidiana pels

homes. En absència de la figura femenina, la quotidianitat obligaria als homes a dedicar més temps a les tasques domèstiques necessàries pel manteniment quotidià de la llar. Com és lògic, la condició de casat apareix relacionada amb el temps dedicat a les tasques de cura de les criatures. Una responsabilitat que, al seu torn, augmenta la càrrega de treball domèstic tal com mostren les dades de les llars amb menors de 10 anys. En concret, les dades sobre temps participat posen de manifest que en aquestes llars augmenta la participació de les dones i els homes en les tasques de manteniment quotidià però en disminueix la dedicació en comparació a les persones que viuen en llars sense menors de 10 anys.

Taula 7. Distribució temporal de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i estat civil

	Dona				
	Soltera	Casada	Vídua	Separada o divorciada	Total
Tasques manteniment quotidià	1:35:59	3:24:37	2:55:50	3:00:40	2:47:16
Tasques manteniment puntual	0:07:07	0:15:24	0:26:46	0:14:24	0:14:05
Tasques gestió i organització	0:12:14	0:16:57	0:19:14	0:19:39	0:15:55
Tasques cura criatures	0:20:46	0:46:02	0:05:23	0:21:24	0:32:36
Tasques cura adults	0:01:06	0:05:15	0:00:07	0:01:01	0:03:12

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Taula 8. Distribució temporal de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i estat civil

	Home				
	Solter	Casat	Vidu	Separat o divorciat	Total
Tasques manteniment quotidià	0:54:02	1:18:42	1:24:37	1:29:41	1:10:16
Tasques manteniment puntual	0:08:02	0:23:58	0:24:41	0:21:12	0:18:05
Tasques gestió i organització	0:09:10	0:12:39	0:18:44	0:15:37	0:11:39
Tasques cura criatures	0:08:22	0:28:42	0:04:53	0:09:41	0:20:02
Tasques cura adults	0:00:54	0:03:21	0:00:53	0:00:09	0:02:17

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

El pes de la situació laboral i el cicle de vida varia segons el nivell d'estudis de les persones enquestades. En el cas de les dones, a major nivell d'estudis menys temps dedicat a les tasques de manteniment quotidià i més temps dedicat a les tasques de gestió i cura de les criatures. En el cas dels homes, el nivell d'estudis no influeix sobre el temps dedicat al treball de manteniment

quotidiana però segueix el mateix patró femení en la resta d'activitats, especialment les de gestió i cura de les criatures. Aquestes tendències es poden interpretar com el reflex de la influència indirecta que exerceixen les variables generació i nivell d'ingressos. D'una banda, cal tenir present la millora generacional del nivell d'estudis entre les persones en edat de tenir fills. D'altra banda, cal considerar que entre la població amb estudis superiors augmenta el poder adquisitiu i, per tant, les possibilitats d'externalitzar part de les tasques de manteniment quotidiana. La gestió d'aquesta externalització comporta, sovint, més temps però, també, més disponibilitat per a la cura de les criatures tal com mostren els percentatges de participació.

Efectivament, les dades de temps participat matisen la realitat que dibuixen les dades de temps social. Per exemple, els homes amb alt nivell d'estudis participen més en les tasques de manteniment quotidiana però hi dediquen menys temps en comparació als que tenen baix nivell. En canvi, les dones amb formació superior mantenen el mateix percentatge de participació que la resta de dones però en disminueix la seva dedicació. Per tant, el nivell d'estudis emergeix com una variable explicativa del canvi social orientat a una distribució més igualitària del treball domèstic entre homes i dones.

Taula 9. Participació i durada mitjana de les activitats diàries de la llar familiar recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i nivell d'estudis

	Dona							
	Sense estudis		Estudis primaris		Estudis secundaris		Estudis superiors	
	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm
Tasques manteniment quotidiana	90,90	03:47	84,00	03:27	89,60	03:15	90,20	02:27
Tasques manteniment puntual	29,70	01:32	20,70	01:31	17,40	01:14	13,90	00:55
Tasques gestió i organització	27,10	00:41	32,60	00:49	34,10	00:43	39,80	00:48
Tasques cura criatures	12,80	02:44	10,90	02:21	25,20	02:04	34,90	02:27
Tasques cura adults	3,40	03:25	3,40	01:59	3,60	01:39	1,80	00:33

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Taula 10. Participació i durada mitjana de les activitats diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe i nivell d'estudis

	Home							
	Sense estudis		Estudis primaris		Estudis secundaris		Estudis superiors	
	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm
Tasques manteniment quotidià	72,10	01:42	67,80	01:43	67,90	01:43	72,50	01:35
Tasques manteniment puntual	24,00	02:04	15,90	02:32	15,80	01:47	13,00	01:43
Tasques gestió i organització	17,70	00:46	27,50	00:55	22,20	00:43	29,60	00:46
Tasques cura criatures	11,60	02:26	8,00	01:40	17,80	01:49	29,10	01:40
Tasques cura adults	2,40	01:56	2,50	02:08	2,60	01:15	1,80	02:04

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

3.3. Distribució horària de les activitats llar-família: el pes de la quotidianitat del treball domèstic i la centralitat de la jornada laboral

Aquest apartat aprofundeix en l'anàlisi dels usos del temps dedicat al treball no remunerat tot fixant l'atenció en la seva dimensió horària. Per això, es pren com a referència el conjunt d'activitats de la llar-família realitzades durant la franja horària que va de les 6h del matí a les 23h de la nit. Al costat de la dedicació i la participació, la distribució del temps al llarg del dia esdevé una nova evidència sobre la persistència de les desigualtats de gènere entre la població catalana. Les dades relatives a la distribució horària de les activitats posen de manifest el cost quotidià de la divisió sexual del treball: la major responsabilitat femenina de les tasques domèstiques implica una distribució del temps diferent entre les dones i els homes que condiciona la seva disponibilitat i accessibilitat per altres activitats.

La centralitat de la jornada laboral en l'organització de la vida quotidiana condiciona la distribució horària del treball domèstic que s'organitza, sobretot, en funció dels àpats subordinats a l'horari laboral i escolar. Les gràfiques horàries elaborades a partir de la població que realitza les activitats de la llar-família a la mateixa hora mostren un perfil homogeni en termes generals marcat per les tasques de manteniment quotidià. Aquesta silueta quotidiana consta de dues campanes que es corresponen,

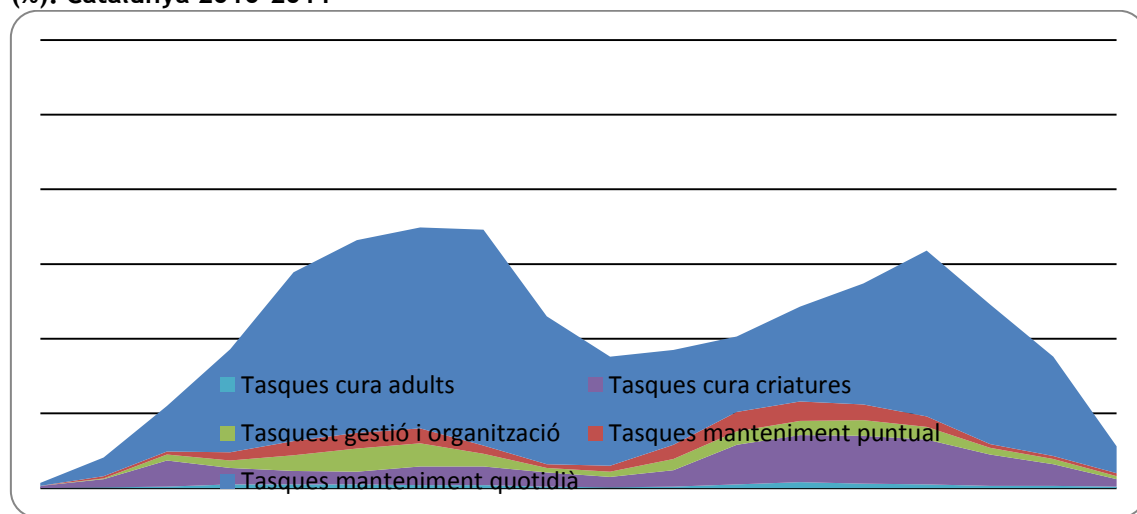
respectivament, a la franja del matí de 9-13h i a la franja més àmplia de la tarda de 17-22h. Durant la franja intermèdia de 13-17h disminueix la realització de tasques domèstiques tot coincidint amb l'hora de dinar i el retorn a la feina o a l'escola. Els pics horaris de les campanes, entesos com el moment en què més persones realitzen simultàniament les activitats, coincideixen amb les hores de preparació dels àpats, les 13h i les 20h. En aquest sentit, s'observa que aquests pics horaris només els dibuixen les tasques de manteniment quotidià, la resta de tasques es realitzen de manera més homogènia al llarg de les dues franges descrites. Si bé, les tasques de cura mostren una distribució horària diferent vinculada amb l'horari escolar. En aquest cas, els trets més destacats són el pic de les 8h (preparació per anar a l'escola) i el pic de les 17h (sortida de l'escola). Els resultats obtinguts, evidencien, de nou, la pertinència de la construcció de noves variables de les tasques domèstiques segons la seva rigidesa temporal i el contingut de les seves activitats.

Més enllà d'aquesta distribució relativament homogènia en l'horari de les tasques domèstiques pautat per les activitats de manteniment quotidià, l'anàlisi de les dades posa de manifest diferències rellevants segons el gènere i la situació laboral.

En primer lloc, s'observen diferències de gènere atesa la diferent responsabilitat que homes i dones assumeixen davant del treball domèstic. La interiorització de les tasques de la llar-família com una responsabilitat principalment femenina explica perquè la distribució de les mateixes és quotidiana en l'horari de les dones i puntual en l'horari dels homes. És a dir, la distribució de les tasques domèstiques al llarg de dia és homogènia entre el matí i la tarda en el cas de les dones i concentrada a la tarda en el cas dels homes. Aquesta distribució s'ha d'interpretar en relació al treball remunerat i posa de manifest la major responsabilitat femenina de les tasques domèstiques i la major disponibilitat masculina cap el treball remunerat. A més, també es pot entendre com indicador de la doble presència femenina: les dones realitzen treball domèstic al llarg del dia, els homes ho fan quan finalitzen el treball remunerat.

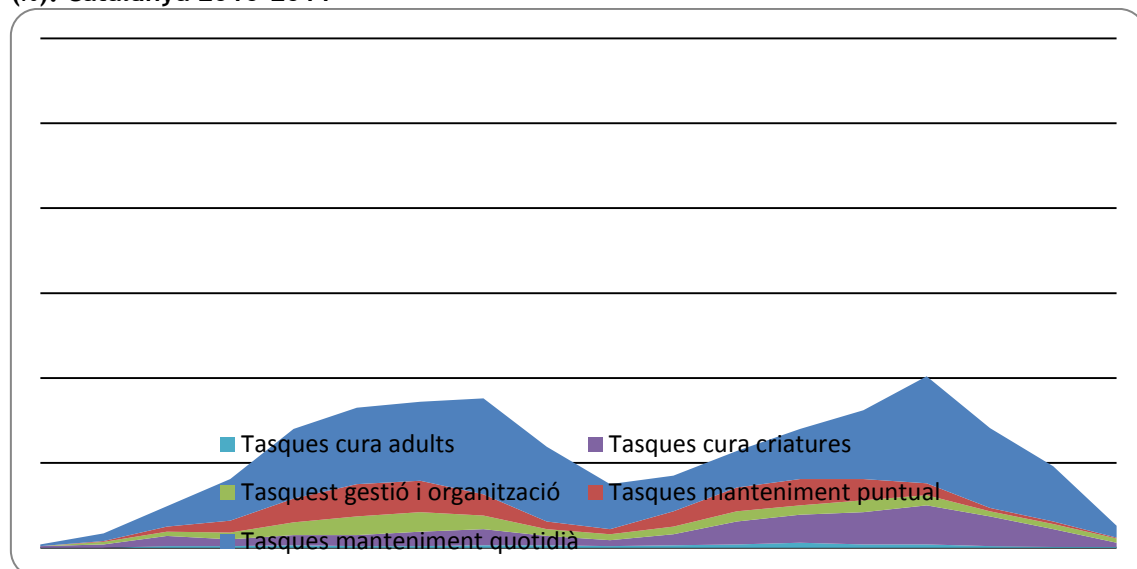
Una altra diferència a subratllar des de la perspectiva de gènere és en relació a les tasques de cura de la criatures. La distribució femenina d'aquest conjunt de tasques segueix un patró diferent a la resta de tasques domèstiques, mentre que la distribució masculina de la cura coincideix amb la resta d'activitats. Novament, doncs, emergeix el caràcter femení de la responsabilitat de cura de les criatures, així com la diferència entre el temps de la mare i el temps del pare: el temps de la mare està marcat per l'horari escolar, mentre que el temps del pare està marcat per la jornada laboral.

Gràfic 1. Dones que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Gràfic 2. Homes que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

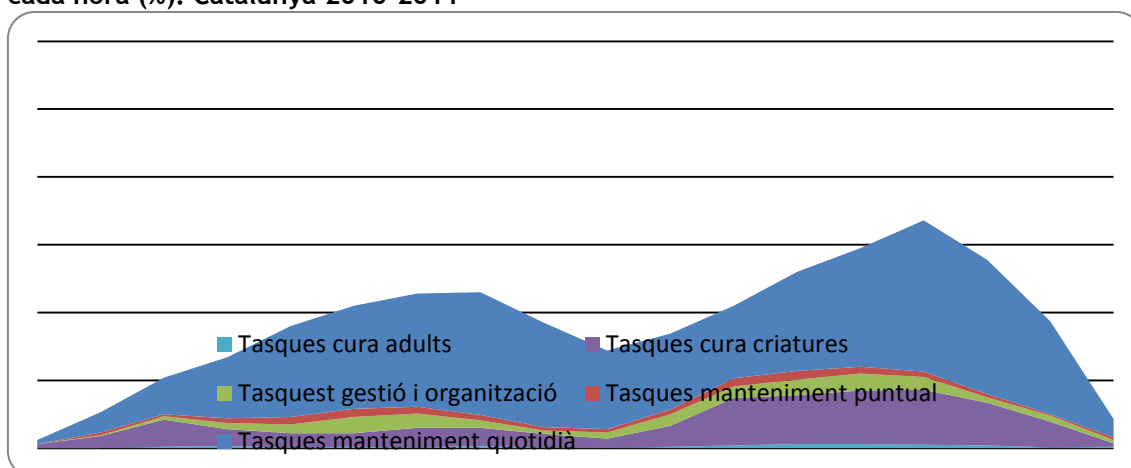
Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

En segon lloc, s'observen diferències en relació a la situació laboral de les persones enquestades. Aquestes diferències no són alienes al gènere i posen de relleu la centralitat de la jornada laboral en l'organització de la vida quotidiana. Si bé és cert que la situació laboral tendeix a homogeneïtzar el comportament d'homes i dones, no fa desaparèixer les diferències entre ambdós. A més, cal recordar que el gènere és una de les principals variables explicatives de la situació laboral.

L'anàlisi horària del treball domèstic entre les persones ocupades es caracteritza per la concentració i la subordinació. D'una banda, s'observa que les persones ocupades concentren la realització de les tasques domèstiques a la franja de la tarda una vegada finalitzada la jornada laboral. Per bé que la concentració és major en l'horari masculí en comparació a l'horari femení. Probablement, aquesta diferència està relacionada amb el tipus de jornada laboral: el caràcter femení del temps parcial explicaria la distribució de les tasques domèstiques més homogènia i el caràcter masculí de la jornada completa explicaria la distribució de les tasques domèstiques més concentrada.

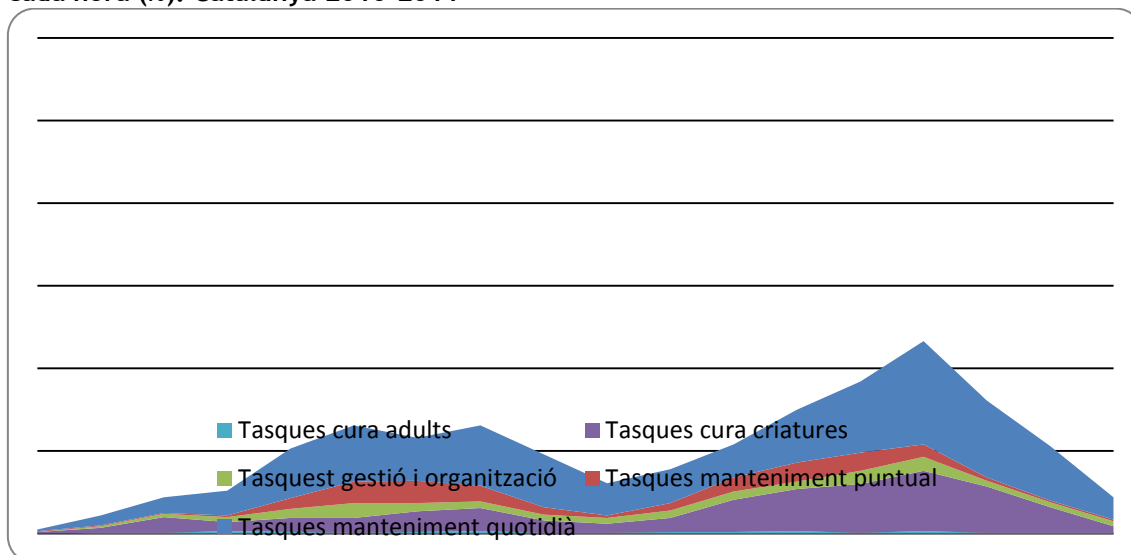
D'altra banda, fruit d'aquesta concentració, es pot afirmar que el treball domèstic apareix subordinat a la centralitat del treball remunerat. Tanmateix, aquesta subordinació és menor en les dones en comparació als homes. Novament, es posa de manifest que els homes realitzen treball domèstic quan no fan treball remunerat, mentre que les dones ocupades viuen en un règim de doble presència on les responsabilitats laborals s'assumeixen simultàniament amb les responsabilitats domèstiques i familiars.

Gràfic 3. Dones ocupades que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Gràfic 4. Homes ocupats que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

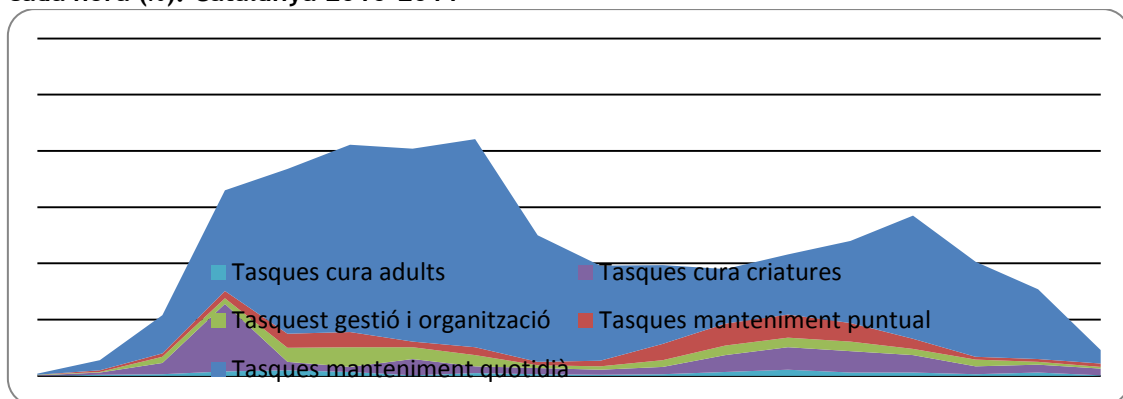
Si la presència del treball remunerat condiciona la distribució horària de les tasques de la llar- família entre les persones ocupades, la seva absència també explica la distribució en el cas de les persones inactives. En efecte, quan no hi ha responsabilitats laborals, les dones i els homes tendeixen a realitzar les tasques domèstiques durant el matí. Tot i aquesta tendència general, s'observa que la franja matinal dels homes abraça tres hores (10-13h) mentre que la franja matinal de les dones abasta cinc hores (8-13h). Les diferències posen de relleu la major responsabilitat femenina del treball domèstic malgrat la condició d'inactivitat, així com el caràcter rígid i quotidià

de les tasques domèstiques quan s'assumeixen com a principal responsabilitat. Així doncs, al rerefons d'aquesta gràfica hi apareix el pes de la socialització diferencial per raó de gènere que contribueix a explicar la interiorització femenina de la responsabilitat del treball domèstic.

Les raons de la inactivitat femenina engloben més factors que les raons de la inactivitat masculina que majoritàriament respon a la jubilació. En aquesta situació, els homes inactius inverteixen la distribució horària del treball domèstic dedicant més temps a les tasques de manteniment puntual que a les tasques de manteniment quotidià en comparació als homes ocupats. En canvi, les dones inactives inverteixen la distribució horària de les tasques tot assumint més responsabilitats quotidianes que les dones ocupades. En aquest sentit, cal entendre que la inactivitat accentua la feminització i masculinització del treball domèstic: les tasques més rígides són responsabilitat femenina, les tasques més flexibles són responsabilitat masculina.

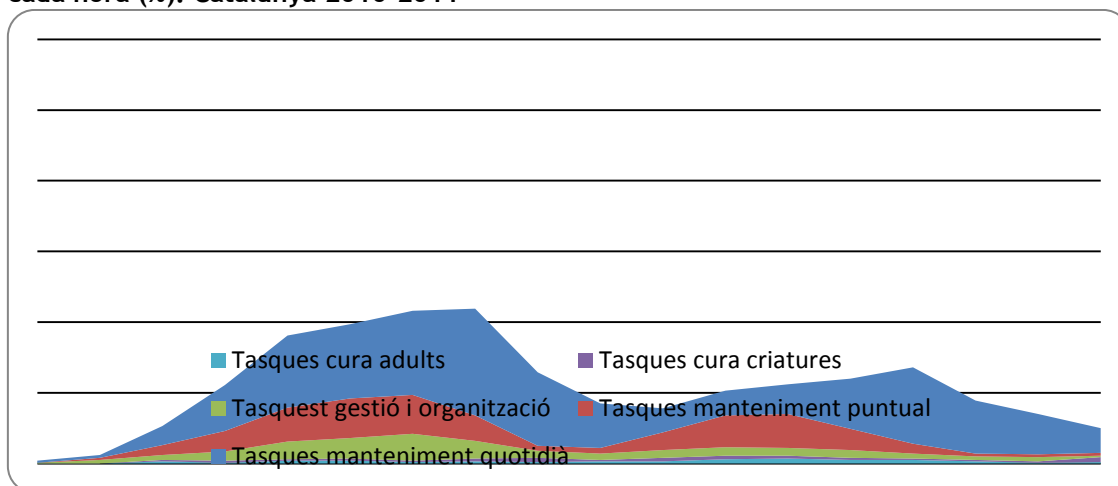
Finalment, el gènere també assenjala diferències importants en relació a les tasques de cura de criatures presents en l'horari de les dones inactives i absents en l'horari dels homes inactius. En aquest sentit, destaca el pic de dedicació a les tasques de cura de les criatures entre les inactives a les 9h tot coincidint amb l'hora d'entrada a l'escola. Si, tal com s'ha dit abans, es considera que una de les raons de la inactivitat està relacionada amb la jubilació, cal pensar que aquestes diferències són un reflex de les diferents responsabilitats que avis i àvies assumeixen en la cura dels nets i netes.

Gràfic 5. Dones inactives que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Gràfic 6. Homes inactius que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

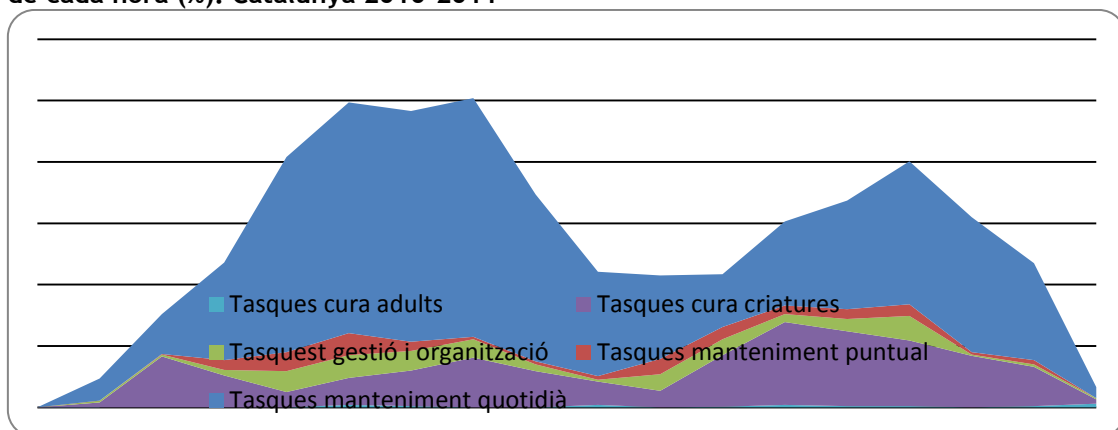
La distribució horària de les tasques de la llar-família entre les persones aturades segueix la mateixa lògica que en el cas de la inactivitat caracteritzada per una major concentració d'activitats durant el matí. Malgrat aquesta tendència general, s'observen algunes diferències rellevants. En primer lloc, que la condició d'aturat suposa més responsabilitats domèstiques que la condició d'inactivitat per ambdós gèneres. Una de les raons explicatives rau en el pes de la variable generació a l'hora d'explicar les diferències de gènere en la distribució del treball domèstic i familiar. És a dir, en la mesura que l'atur efecte a grups d'edat més joves que la inactivitat, es pot pensar que la distribució de les tasques domèstiques és més equitativa entre els aturats i aturades en comparació els inactius i inactives. Tot i així, cal remarcar que la manca d'ocupació no és condició suficient perquè els usos del temps d'homes i dones s'equiparin.

En segon lloc, s'observa que la major participació dels homes en les tasques de manteniment quotidià respon a una implicació en moments puntuals entre els quals destaca el pic de les 12h i el pic de les 20h. És probable que aquesta implicació estigui relacionada amb les tasques de preparació dels àpats, una de les activitats quotidianes amb més participació masculina.

Finalment, els gràfics mostren que les persones aturades dediquen més temps a la cura de les criatures que les persones ocupades i inactives. D'una

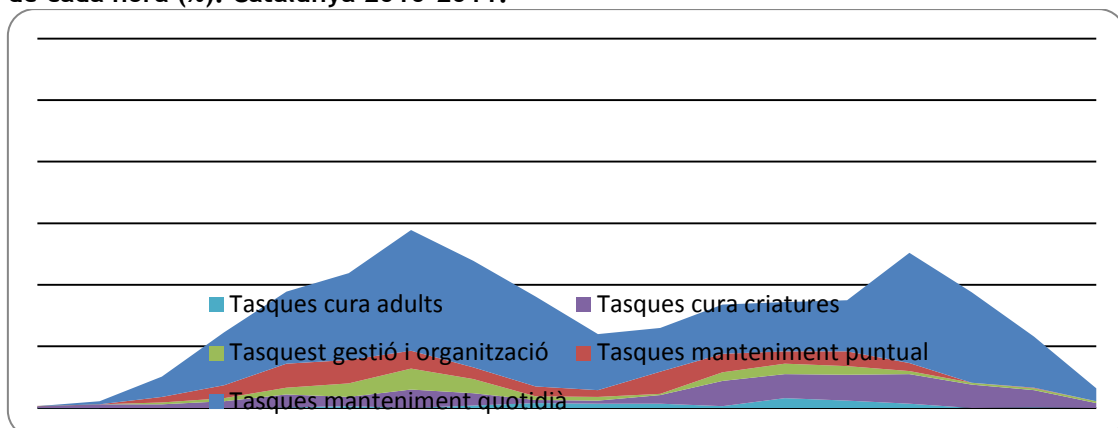
banda, és lògic observar com l'absència d'ocupació elimina els problemes de conciliació entre la vida laboral i familiar tot facilitant temps de cura per a les criatures. En aquest sentit, cal tenir present que l'actual context de crisi econòmica ha suposat un augment del temps de cura de les criatures entre les persones aturades atès el cost d'oportunitat que suposa aquest temps. Tot i així, aquesta tasca té una dimensió més quotidiana i rígida en el cas de les dones que es pot explicar per la diferent percepció del temps d'atur segons el gènere. Una percepció relacionada amb el pes de l'imaginari social que atribueix la responsabilitat de la llar família a les dones i la responsabilitat econòmica de la llar als homes. Com s'ha vist en l'apartat anterior, per a les dones el temps d'atur pot esdevenir una oportunitat per a la maternitat, mentre que pels homes el temps d'atur es pot viure com un fracàs de la masculinitat.

Gràfic 7. Dones desocupades que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Gràfic 8. Homes desocupats que realitzen la mateixa activitat de la llar i la família l'inici de cada hora (%). Catalunya 2010-2011.

3.4. Activitats llar família com a secundàries: la sincronia

Aquest apartat analitza les tasques de la llar-família com activitat secundària, és a dir, com una activitat que es realitza en consonància amb una altra activitat principal. Aquesta anàlisi permet posar de manifest el caràcter sincrònic del treball domèstic, és a dir, el fet de que determinades activitats es fan simultàniament a d'altres. Aquest caràcter simultani subratlla la dimensió quotidiana de les tasques domèstiques que es contraposen al caràcter diacrònic del temps de treball remunerat on les tasques laborals es succeeixen i no es superposen. En la mesura que la responsabilitat del treball domèstic persisteix com una qüestió femenina, s'espera que les dones enquestades dediquin més temps a les activitats de la llar família com activitats secundàries.

En efecte, l'anàlisi de les dades mostra com les dones doblen el temps diari dedicat a les tasques de la llar família com activitat secundària en comparació amb els homes: 21 minuts i 10 minuts al dia respectivament. La diferència proporcional és major que en el cas de les activitats de la llar-família realitzades com a principals on les dones no arriben a doblar als homes. Aquestes dades evidenciarien el que Saraceno (2005) anomena les diferents maneres de viure i pensar la vida quotidiana segons el gènere. Una de les conseqüències d'aquesta diferència seria que les dones tendeixen a naturalitzar el treball domèstic, mentre que els homes tendeixen a problematitzar-lo i realitzar-lo amb exclusivitat.

Més enllà de les diferències relatives a la dedicació, s'observen similituds relatives al contingut de les tasques. L'atenció a les criatures membres de la llar representa l'activitat secundària a la qual els homes i les dones dediquen més temps: 6 minuts i 11 respectivament. Aquestes dades fan referència a les situacions en què un adult té al seu càrrec un infant mentre va realitzant altres activitats dins o fora de casa. A l'hora de caracteritzar sociològicament aquest temps de treball domèstic, en primer lloc, sobresurten les característiques de les persones que el realitzen. En bona part, es tracta de d'homes i dones entre 30-44 anys amb estudis superiors i

casats. Un perfil que explica perquè les activitats de cura de les criatures hi tenen un protagonisme rellevant.

En segon lloc, doncs, sembla possible apuntar que les característiques del treball de cura de les criatures faciliten la seva realització en consonància amb altres activitats. I, al mateix temps, posen de manifest el caràcter quotidià i rígid de la cura que no es pot acumular en moment puntuals del dia a diferència, per exemple, del fet de cuinar. Una rigidesa que assumeixen en major mesura les dones segons la seva situació laboral: els homes ocupats i aturats dediquen el mateix temps a la cura de les criatures com activitat secundària (7 minuts), mentre que les dones aturades hi dediquen 37 minuts front les dones ocupades que hi dediquen 23 minuts. En conclusió, es pot afirmar que el temps de treball remunerat és un factor explicatiu del temps que les dones dediquen a la cura de les criatures com activitat secundària, fet que no es produeix en el cas dels homes.

Després de les tasques de cura, el conjunt d'activitats que més temps dediquen les dones com activitat secundària fa referència a la roba. En aquest cas, cal pensar en situacions en què es fa la bugada, la planxada o la confecció de la roba a l'hora que es realitzen altres activitats. Com s'ha comentat en epígrafs anteriors, la cura de la roba està molt feminitzada per la manca de valor social de les tasques que implica, així com la seva invisibilitat quotidiana. El fet d'aparèixer com una activitat secundària entre les dones reforça aquesta afirmació. En canvi, en el cas dels homes, després de la cura de les criatures, el conjunt d'activitats que més temps dediquen com activitats secundàries és el relatiu a les compres i serveis. Per tant, activitats de caràcter social que es realitzen fora de l'àmbit domèstic i amb més visibilitat. Amb tot, l'anàlisi de les activitats secundàries reforça la idea que els homes i les dones viuen de manera diferent la quotidianitat.

Taula 11. Distribució temporal de les activitats secundàries diàries de la llar família en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe

	Home	Dona	Total
Activitats relacionades amb la llar família no especificades	0:00:01	0:00:04	0:00:02
Activitats culinàries	0:00:00	0:00:02	0:00:01
Manteniment de la llar	0:00:56	0:01:42	0:01:19
Confecció i preparació de la roba	0:00:10	0:02:36	0:01:25

Jardineria i atenció als animals	0:00:54	0:00:31	0:00:42
Construcció i reparacions	0:00:02	0:00:02	0:00:02
Compres i serveis	0:01:01	0:01:11	0:01:06
Gestions de la llar	0:00:06	0:00:04	0:00:05
Atenció dels nens membres de la llar	0:06:59	0:11:54	0:09:29
Ajudes a adults membres de la llar	0:00:00	0:01:20	0:00:56
Total llar i família	00:10	00:21	00:16

Fonts: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

L'anàlisi del temps participat de les activitats secundàries de la llar-família apunta diferències de gènere importants pel que fa la participació (24% dones i 15% homes) però s'observa com es redueixen considerablement les diferències respecte la dedicació entre els homes (1h 13 minuts) i les dones (1h 27minuts). En aquest sentit, a diferència del les tasques de la llar quan són activitat principal, es podria pensar que els patrons de comportament relacionats amb el gènere influeixen sobre el fet de "fer" o "no fer" i tenen menys influència sobre "la manera de fer".

Per exemple, respecte el temps dedicat a la cura de les criatures, s'observa que un 12% de les dones enquestades i un 8% dels homes enquestats afirmen realitzar-la com activitat secundària dedicant-hi, respectivament, 1h 25 minuts i 1h 38 minuts. Tanmateix, l'anàlisi d'aquestes dades s'ha de fer amb cautela si es considera la tendència masculina a sobreestimar la dedicació de temps a les tasques de la llar-família, així com la tendència femenina a subestimar el temps dedicat a les mateixes tasques (Borràs-Moreno, 2011).

Taula 12. Participació i durada mitjana de les activitats secundàries diàries de la llar família recodificades en un dia mitjà. Catalunya 2011. Per sexe

	Home		Dona	
	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm
Activitats relacionades amb la llar família no especificades	0,10	00:17	0,10	01:10
Activitats culinàries	2,40	00:31	5,80	00:37
Manteniment de la llar	2,40	00:38	5,00	00:34
Confecció i preparació de la roba	0,50	00:33	4,70	00:56
Jardineria i atenció als animals	1,40	01:06	1,30	00:39
Construcció i reparacions	0,10	00:32	0,10	00:38
Compres i serveis	2,00	00:50	2,10	00:58
Gestions de la llar	0,20	00:49	0,20	00:43
Atenció dels nens membres de la	8,20	01:25	12,10	01:38

llar				
Ajudes a adults membres de la llar	0,80	01:10	1,40	01:35
Total activitats secundàries llar família	15,60	01:13	24,80	01:27

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

3.5. Càrrega total de treball: l'ocupació i la cura

La càrrega total de treball (CTT) resulta de sumar el temps dedicat al treball domèstic-familiar, al treball remunerat i al treball voluntari. La CTT ha esdevingut una mesura d'importància cabdal perquè ha trencat la imatge de que les dones no treballen. Les dades posen en evidència tot el contrari: les dones, en conjunt, treballen més hores que els seus companys masculins.

Si es considera la població major de 16 anys, que es la que marca el mínim legal per realitzar treball remunerat, les dades sobre temps social mostren que diàriament les dones realitzen gairebé un hora més de CTT que els homes, exactament 54 minuts més. Una CTT que està desigualment distribuïda si es considera que els homes dediquen un hora més al dia que les dones al treball remunerat i les dones dues hores més al dia que els homes al treball domèstic i familiar. Pel que fa la treball voluntari, les dones hi dediquen 2 minuts més.

Taula 13. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de la població major de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe (durada mitjana en hores i minuts)

	Home	Dona	Total
Temps treball remunerat	3:13	2:08	02:40
Temps activitats llar i família	2:08	4:04	03:06
Temps treball voluntari i reunions	0:12	0:14	00:13
Càrrega total de treball	5:34	6:28	06:01

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

La distribució desigual de la CTT per raons de gènere, es presenta de manera diferent segons el moment del cicle de vida. En aquest sentit, el cicle de vida està marcat pel tipus de convivència, així com per la existència de càrregues familiars, sobretot, les referides a persones dependents.

Si s'analitza la distribució de la CTT segons el grups d'edat, que és una manera de veure com opera el cicle de vida, s'observa que a partir de l'edat de la jubilació les desigualtats són majors, 1 hora i 40 minuts més de CTT per a les dones. Aquesta diferència s'explica, fonamentalment, perquè el treball domèstic i familiar es present al llarg de tota la vida de les dones: és un treball del qual no es poden jubilar. Contràriament, la jubilació del treball remunerat és una realitat on la participació i la dedicació dels homes és major. Quan els homes deixen de dedicar temps al treball remunerat, a partir dels 65 anys, la seva dedicació al treball domèstic augmenta en 13 minuts diaris però no comporta un menor temps de dedicació per part de les dones. En en la línia del que assenyalen altres estudis, sembla possible afirmar que amb la jubilació alguns masculins participen més de les tasques de la llar i/o en les de cura. Si bé aquesta participació és viscuda per les dones de la família com una ajuda, ja que la responsabilitat de la gestió i l'organització d'aquest treball segueix estant en mans del col·lectiu femení.

Respecte el treball voluntari, s'observa que els grups d'edat més gran són els que més temps hi dediquen, especialment, les dones. L'explicació cal cercar-la tant en la desaparició de les càrregues de cura de criatures com en la menor dedicació al treball productiu. I, sobretot, pel fet que moltes dones dediquen part de la seva vida a regalar un temps per la gestió, organització i execució de tasques domèstiques i de cura d'altres. Aquesta dedicació fa que algunes d'elles tinguin especial predisposició a realitzar tasques de voluntariat, que no són altra cosa que seguir donant un temps per a millorar la vida d'altres.

Taula 14. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de les dones majors de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe (durada mitjana en hores i minuts)

	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i +	Total
Temps treball remunerat	2:13	3:11	2:33	0:03	2:08
Temps activitats llar i família	2:13	4:23	4:26	4:28	4:04
Temps treball voluntari reunions	0:08	0:06	0:20	0:24	0:14
Càrrega total de treball	4:34	7:41	7:20	4:56	6:28

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Taula 15. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà dels homes majors de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe (durada mitjana en hores i minuts)

	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i +	Total
Temps treball remunerat	2:18	4:27	3:56	0:23	3:13
Temps activitats llar i família	1:06	2:16	2:21	2:34	2:08
Temps treball voluntari reunions	0:07	0:08	0:16	0:18	0:12
Càrrega total de treball	3:32	6:52	6:34	3:16	5:34

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

L'estat civil i la llar com indicadors del tipus de convivència mostren que compartir la vida amb altres implica una major CTT perquè suposa tenir cura dels altres i, per tant, més treball domèstic. Però el gènere opera de manera desigual en la mesura que les dones sempre tenen una major CTT. On la diferència és major és amb els vidus/es, essent els que menys CTT tenen, ja que principalment estan jubilats/es. Els homes vidus realitzen menys de dues hores de treball domèstic que les dones, molt probablement per que hi han altres dones que fan aquestes tasques o també perquè els seus estàndards de domesticitat són menys exigents. Al igual que mostren les dades sobre dedicació al treball domèstic i familiar dels homes solters o les llars unipersonals masculines, aquesta dedicació sempre és menor que la de les dones en la mateixa situació.

El tenir càrregues familiars, és un altre dels factors claus per explicar la major o menor CTT. Així les persones que conviuen amb fills menors de 10 anys, tenen una CTT del voltant de dues hores més al dia que aquells que no viuen amb aquest menors. Una diferència que s'explica per diverses raons segons el gènere. Els masculins amb fills tenen una major CTT per la seva major dedicació al treball remunerat, en canvi per les dones és la major dedicació al treball domèstic i de cura. És a dir, el fet de tenir fills força als homes a una major presència i dedicació laboral, mentre que per les dones implica un major càrrega de treball domèstic i de cura. Per tant, es pot concloure que la desigual CTT està lligada a tenir fills/es, són les parelles amb fills/es les que més CTT tenen, tant homes com dones.

Taula 16. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de la població major de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe i menors 10 anys a la llar (durada mitjana en hores i minuts)

	Home			Dona		
	Llar sense infants - 10 anys	Llar amb infants - 10 anys	Total	Llar sense infants - 10 anys	Llar amb infants - 10 anys	Total
Temps treball remunerat	2:51	4:27	3:13	2:04	2:21	2:08
Temps activitats llar i família	1:57	2:44	2:08	3:40	5:23	4:04
Temps treball voluntari i reunions	0:14	0:06	0:12	0:17	0:05	0:14
Càrrega total de treball	5:02	7:18	5:34	6:03	7:51	6:28

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

A més de les diferències quantitatives de la CTT, cal analitzar les diferències relatives a la distribució dels temps i els treballs que inclou. La CTT es distribueix de manera força desigual segons el gènere: per a les dones una menor implicació en el món de la producció implica necessàriament una major dedicació a llar família. Així s'evidencia quan s'analitzen les dades segons la situació laboral. Les dones ocupades són les que presenten una major CTT tot superant en 26 minuts diaris als seus homòlegs masculins. Però la major diferència rau entre les persones aturades i inactives: les dones aturades i inactives tenen una CTT de més de dues hores que els homes en la mateixa situació. Es pot afirmar que el fet de no estar presents al món laboral força als homes a dedicar més temps a les tasques domèstiques però no en la mateixa proporció que ho fan les dones.

Taula 17. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de la població major de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe i situació laboral (durada mitjana en hores i minuts)

	Home				Dona			
	Ocupat	Desocupat	Inactiu	Total	Ocupat	Desocupat	Inactiu	Total
Temps treball remunerat	5:31	0:39	0:05	3:13	4:28	0:17	0:04	2:08
Temps llar i	1:55	2:48	2:15	2:08	3:24	5:09	4:33	4:04

família								
Temps treball voluntari	0:07	0:18	0:19	0:12	0:08	0:14	0:22	0:14
Càrrega total de treball	7:34	3:46	2:40	5:34	8:00	5:41	5:00	6:28

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Si es considera el tipus de jornada laboral, de nou les dades mostren la rigidesa i l'assumpció del temps domèstic i familiar com un temps principalment femení. En el cas dels homes, el fet de treballar a temps parcial implica dues hores menys de CTT que quan es treballa a temps complet. En canvi, en el cas de les dones el tipus de jornada laboral fixa una diferència d'una hora. El temps parcial masculí implica menys temps de treball domèstic, el temps parcial femení implica més dedicació a les tasques de la llar. En aquest sentit, es pot afirmar que el temps parcial no deixa de ser un reproductor del model patriarcal ja que no fa més propers els homes a les tasques domèstiques i familiars tot augmentant les desigualtats relatives a la CTT.

Taula 18. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de la població major de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe i tipus de jornada (durada mitjana en hores i minuts)

	Home			Dona		
	Jornada temps complet	Jornada a temps parcial	Total	Jornada a temps complet	Jornada a temps parcial	Total
Temps treball remunerat	5:37	3:50	5:28	4:49	3:06	4:23
Temps llar i família	1:55	1:44	1:54	3:15	3:47	3:23
Temps voluntari i reunions	0:07	0:07	0:07	0:07	0:12	0:08
Càrrega total de treball	7:41	5:42	7:30	8:11	7:06	7:55

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Mentre que treballar en el món productiu a temps parcial o jornada completa no sembla incidir, directament, en la participació dels homes en les tasques domèstiques i de cura, l'organització de la jornada laboral si que té una

incidència clara. La jornada continua afavoreix una major participació dels homes i les dones en el treball domèstic i familiar: 20 minuts més per a ells i 35 més per a elles. Sembla ser que la jornada partida no fa altra cosa que afavorir la desigualtat de base en el repartiment dels treballs, fent als homes més presents en l'àmbit productiu i més absents en la llar. Per a les dones el temps que no es dedica al treball productiu és pràcticament el mateix temps que es passa a dedicar al treball domèstic. Per tant, en el cas de les dones, la CTT de treball és pràcticament la mateixa independentment que es treballi jornada continua que partida. Aquest fet evidencia la interrelació que existeix en clau femenina entre l'àmbit laboral i el treball domèstic i de cura. En canvi per als homes la jornada continua comporta una major implicació en les tasques de la llar alhora que 12 minuts menys de CTT. Aquesta diferència fa pensar que la jornada continua en masculí significa tenir més temps per a un mateix, un temps que les dones no gaudeixen al dedicar-lo als altres membres de la llar.

Taula 19. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de la població major de 16 anys. Catalunya 2011. Per sexe i tipus d'horari (durada mitjana en hores i minuts)

	Home			Dona		
	Jornada contínua	Jornada partida	Total	Jornada contínua	Jornada partida	Total
Temps treball remunerat	5:10	5:41	5:28	4:09	4:43	4:23
Temps llar i família	2:06	1:46	1:54	3:37	3:02	3:23
Temps voluntari i reunions	0:06	0:07	0:07	0:09	0:07	0:08
Càrrega total de treball	7:23	7:35	7:30	7:56	7:53	7:55

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

La interrelació i la interdependència entre l'àmbit domèstic i laboral també varia segons el nivell d'estudis de la població. A mesura que augmenta el nivell d'estudis augmenta la CTT però amb un comportament invers pel que fa al tipus de treball. És a dir, a més estudis més dedicació al treball remunerat i menys al domèstic familiar, probablement per que una part d'aquest temps és salaritzada. En el cas de les persones més qualificades, s'observa que els

homes augmenten gairebé tres hores la dedicació al treball productiu i disminueix 20 minuts la dedicació a les tasques de la llar, mentre que les dones dediquen tres hores més al treball productiu i disminueix en un hora la dedicació a la llar-família. Aquestes dades posen de manifest el prestigi social del treball productiu entorn del qual es construeix el projecte de vida en clau masculina de les persones més qualificades. Tanmateix, els homes més qualificats, amb una presència i dedicació major al mercat laboral, també són els que dediquen més temps a les tasques domèstiques. Tal i com assenyalen altres estudis, aquests homes representen la punta de llança cap a un model més igualitari.

Taula 20. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà de les dones majors de 16 anys. Catalunya 2011. Per nivell d'estudis (durada mitjana en hores i minuts)

	Sense Estudis	Estudis Primaris	Estudis Secundaris	Estudis Superiors	Total
Temps treball remunerat	0:11	1:05	2:10	3:22	2:08
Temps llar i família	4:52	4:37	4:02	3:32	4:04
Temps voluntari i reunions	0:23	0:19	0:15	0:09	0:14
Càrrega total de treball	5:26	6:02	6:28	7:03	6:28

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Taula 21. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà dels homes majors de 16 anys. Catalunya 2011. Per nivell d'estudis (durada mitjana en hores i minuts)

	Sense Estudis	Estudis Primaris	Estudis Secundaris	Estudis Superiors	Total
Temps treball remunerat	1:10	1:57	3:22	4:01	3:13
Temps llar i família	2:26	2:30	1:59	2:08	2:08
Temps voluntari i reunions	0:26	0:18	0:11	0:07	0:12
Càrrega total de treball	4:03	4:46	5:34	6:17	5:34

La càrrega total de treball més igualitària

Des d'una perspectiva interessada en analitzar la igualtat entre homes i dones, es fa necessari analitzar què passa en el cas de les persones que participen de les dues esferes: la laboral i la domèstica. Les dades sobre temps participat posen de manifest que els homes representen un 29% del total i les dones un 27%. Aquesta diferència radica, fonamentalment, en que les dones estan menys presents en el mercat laboral. Tanmateix, cal tenir present que aquesta diferència ha disminuït en els darrers anys a causa de la crisi. Les dades sobre mercat de treball mostren com la població activa només augmenta en el cas de les dones.

Entre la població que està present en els dos àmbits és on les diferències respecte la CTT d'homes i dones són menors: 12 minuts de diferència en comparació els 54 minuts de la població en general. Una vegada més les dades mostren que la presència i la dedicació d'homes i dones en l'esfera laboral i domèstica és condició necessària per un repartiment més igualitari del a CTT.

Taula 22. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà entre la població que fa treball remunerat i domèstic i familiar. Catalunya 2011. Per sexe (durada mitjana en hores i minuts)

	Home		Dona	
	% de persones	hh:mm	% de persones	hh:mm
Temps treball remunerat	29,1	7:29	27,1	6:38
Temps llar i família	29,1	1:52	27,1	2:55
Temps voluntari i reunions	2,1	0:05	2	0:05
Càrrega total de treball	29,1	9:27	27,1	9:39

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Les dades segons el cicle de vida, mesurat per l'edat, mostren com els joves són més igualitaris. Conforme augmenta l'edat la diferència de CTT és major en perjudici per a les dones. La participació en els diferents tipus de treballs

reforça el patriarcat en els moments centrals del cicle de vida. Les explicacions van en diversos sentits que es superposen. Una primera té a veure amb l'augment de les càrregues familiars, el que reforça el repartiment més desigual entre homes i dones. També les trajectòries laborals dels ocupats que apunten a una major dedicació quan més grans són, sobretot pels homes. Una segona explicació està relacionada amb la predisposició que presenten les dones grans a dedicar part del seu temps al treball voluntari, essent aquestes les que més temps dediquen a aquest tipus de treball. Un darrer factor va en la línia d'un canvi generacional, però semblaria que hi té més a veure el cicle de vida que no pas la generació. Ja que el grup d'edat on les diferències en la dedicació a les tasques domèstiques són menors és el de les persones més grans. Molt probablement pel que s'anomena com a feminització dels homes a la tercera edat.

Taula 23. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà entre les dones que fan treball remunerat i domèstic i familiar. Catalunya 2011. Per grup d'edat (durada mitjana en hores i minuts)

	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Temps de treball remunerat	6:02	6:44	6:49	4:49	6:38
Temps llar i família	1:43	3:06	3:11	2:54	2:55
Temps voluntari i reunions	0:04	0:04	0:07	0:42	0:05
Càrrega total de treball	7:49	9:55	10:07	8:26	9:39

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Taula 24. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà entre els homes que fan treball remunerat i domèstic i familiar. Catalunya 2011. Per grup d'edat (durada mitjana en hores i minuts)

	De 15 a 29 anys	De 30 a 44 anys	De 45 a 64 anys	De 65 anys i més	Total
Temps treball remunerat	6:29	7:35	7:51	5:21	7:29
Temps llar i família	1:21	2:01	1:48	2:12	1:52
Temps voluntari i reunions	0:09	0:04	0:05	0:03	0:05
Càrrega total de treball	8:00	9:41	9:45	7:36	9:27

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Les dades per nivell d'estudis confirmen el pes explicatiu d'aquesta variable. A mesura que augmenta el nivell d'estudis les diferències de gènere disminueixen fins el punt que entre les persones amb estudis superiors la CTT és la mateixa per homes i dones. Si bé, cal tenir present que la dedicació total no implica igualtat en les dedicacions parcials segons l'esfera laboral i domèstica: les dones segueixen dedicant més temps al treball domèstic i de cura i els homes més al treball remunerat.

En el cas de les dones, es manté la interrelació de la dedicació en tots dos àmbits: quan més temps dediquen al treball remunerat menys temps dediquen a la llar. L'excepció es troba entre les dones amb estudis universitaris que malgrat dedicar uns minuts menys al dia al treball remunerat també en dediquen menys a la llar, probablement per que són les més privilegiades i poden gaudir d'un temps per a elles mateixa. En canvi, en el cas dels homes, el fet de dedicar més temps al treball pagat no comporta una menor dedicació a les tasques de la llar-família. És a dir, a més nivell d'estudis més dedicació a tots dos treballs, inclús en el cas dels homes amb nivell d'estudis universitaris, malgrat dedicar 10 minuts menys al treball remunerat que els que tenen nivell d'estudis secundaris, dediquen 6 minuts més al treball domèstic i familiar.

Taula 25. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà entre la població que fa treball remunerat i domèstic i familiar. Catalunya 2011. Per sexe i nivell estudis (durada mitjana en hores i minuts)

	Home					Dona				
	Sense	Estudis	Estudis	Estudis	Total	Sense	Estudis	Estudis	Estudis	Total
	Estudis	Prim	Sec.	Sup.		Estudis	Prim	Sec.	Sup.	
Temps treball remunerat	6:34	7:32	7:35	7:25	7:29	4:57	6:11	6:48	6:36	6:38
Temps llar i família	1:35	1:39	1:51	1:57	1:52	4:24	3:30	2:55	2:44	2:55
Temps voluntari i reunions	0:13	0:04	0:06	0:03	0:05	0:01	0:03	0:07	0:04	0:05

Càrrega total de treball	8:24	9:17	9:33	9:25	9:27	9:23	9:45	9:50	9:25	9:39
--------------------------	------	------	------	------	------	------	------	------	------	------

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

Si s'analitzen els indicadors que estan directament relacionats amb la convivència amb altres persones i el nivell de responsabilitat que això comporta, s'observa que les dones sempre tenen una major CTT, inclús en aquest grups on els homes participen més del treball domèstic i familiar.

Segons l'estat civil, la menor CTT de treball la tenen les dones solteres, per la resta de les dones (casades, vídues o separades) la CTT pràcticament no canvia, és de 10 hores al dia. La diferència major entre uns i altres es troba entre les dones vídues: dones que dediquen més hores al treball remunerat que els seus homòlegs masculins, una mica més al treball domèstic i molt més al treball voluntari. En canvi, els homes vidus baixen molt la seva dedicació al treball remunerat però dediquen més temps al treball de la llar en comparació la resta d'homes. En aquest sentit, sembla possible afirmar que l'absència de dones a la llar força als homes necessàriament a una major implicació en les tasques domèstiques.

El viure en parella implica una major CTT tant per als homes com per les dones. Els homes que viuen en parella dediquen un hora diària més al treball remunerat i mitja hora més al treball domèstic i de cura en comparació als homes que no tenen parella. En el cas de les dones, la vida en parella suposa dedicar 13 minuts més al treball remunerat i 53 minuts més al treball domèstic i de cura. En la mateixa línia actua la variable relativa al tipus de llar. Així doncs, entre els homes més igualitaris, el fet de tenir parella i tenir fills/es implica una major dedicació tant al treball remunerat com al domèstic i familiar. Aquesta tendència també apareix entre les dones però amb un augment més pronunciat: tenir o no tenir criatures implica un mica més d'un hora diària de treball a la llar, mentre que pels homes es quasi mitja hora de més. En canvi, les dones amb criatures disminueixen la dedicació al treball remunerat en més de mitja hora. Sembla ser que per aquests grup de persones més igualitàries, el tenir criatures contribueix a una major igualtat en la CTT. Els fills forcen la participació dels homes a l'àmbit

domèstic però sense renunciar al seu paper preponderant en l'àmbit laboral on la seva dedicació augmenta en quasi mitja hora (el mateix que les dones deixaven de dedicar al treball remunerat).

Contràriament, les llars monoparentals són les més desiguals: la CTT per una llar monoparental femenina és 1 hora i 48 minuts més que la d'una llar monoparental masculina. La desigualtat es plasma en tots dos tipus de treball. En aquest sentit, sembla possible afirmar que les dones mares que viuen sense parella estan forçades a una major presència al mercat laboral per una major necessitat de recursos econòmics. També dediquen un hora més al treball domèstic i de cura que els seus homòlegs masculins, encara que cal assenyalar que la seva dedicació és menor a aquestes tasques que les dones amb parella i fills/es. La monoparentalitat perjudica molt més les dones que als homes en quan a CTT. Però la seva dedicació al treball domèstic i familiar és menor que les que comparteixen vida amb parella i fills.

Les dades referides a les llars amb menors de 10 anys reforcen la importància explicativa de les tasques de cura en relació a la CTT més igualitària, així com els límits de la igualtat. Els homes augmenten la seva dedicació a tots dos àmbits, mentre que les dones augmenten la dedicació al temps domèstic i de cura però disminueixen el temps dedicat al treball remunerat. Sembla que pels homes més igualitaris la major dedicació al treball domèstic i de cura, sobretot quan arriben els fills/es, no els posa en la disjuntiva de triar, ni crea cap incompatibilitat en la seva dedicació al món laboral. Probablement aquests homes no estan disposats a renunciar al seu paper masculí de principal portador de recursos a la llar. Com a pares es veuen amb la responsabilitat de dur més recursos, o que aquests no minven, i de dedicar més temps al treball domèstic i de cura. En canvi, les responsabilitats de cura força a les dones, com a sincronitzadores dels temps de tots els membres de la llar, a prioritzar les tasques domèstiques davant les exigències del món laboral. Tal i com mostren les dades, el fet de tenir menors de 10 anys comporta 1 hora i 20 minuts més de tasques domèstiques i 26 minuts menys de treball remunerat.

Taula 26. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà entre la població que fa treball remunerat i domèstic i familiar. Catalunya 2011. Per sexe i fills menors (durada mitjana en hores i minuts)

	Home			Dona		
	Llar sense infants - 10 anys	Llar amb infants - 10 anys	Total	Llar sense infants - 10 anys	Llar amb infants - 10 anys	Total
Temps treball remunerat	7:18	7:49	7:29	6:46	6:20	6:38
Temps llar i família	1:38	2:18	1:52	2:31	3:51	2:55
Temps voluntari i reunions	0:06	0:03	0:05	0:06	0:03	0:05
Càrrega total de treball	9:03	10:11	9:27	9:25	10:14	9:39

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

El tipus de jornada mostra que el model més igualitari es dona quan es treballa a jornada complerta. Les diferències de CTT entre homes i dones que treballen a temps complet són de 8 minuts de més càrrega per a les dones, mentre que les diferències en el cas de temps parcial són de 50 minuts de major CTT per les dones. Així doncs, s'observa que el temps parcial femení suposa 45 minuts més a la llar-família, mentre que el temps parcial masculí només suposa 18 minuts de més. El temps parcial reforça la divisió sexual del treball dins de la llar. En aquest sentit, cal afirmar que el model més igualitari és aquell que es compon de dos cuidadors i dos aportadors de recursos a temps complet.

Taula 27. Distribució temporal de les activitats diàries de treball en un dia mitjà entre la població que fa treball remunerat i domèstic i familiar. Catalunya 2011. Per sexe i tipus de jornada (durada mitjana en hores i minuts)

	Home			Dona		
	Jornada temps complet	Jornada temps parcial	Total	Jornada temps complet	Jornada temps parcial	Total
Temps treball remunerat	8:11	5:38	7:57	7:25	5:09	6:51
Temps llar i família	1:46	2:04	1:48	2:40	3:25	2:51
Temps voluntari i reunions	0:04	0:10	0:04	0:04	0:08	0:05
Càrrega total de treball	10:02	7:53	9:50	10:10	8:43	9:49

Font: Institut d'Estadística de Catalunya/EUT 2010-11.

4. Conclusions

L'objectiu d'aquest informe ha estat ampliar l'anàlisi del treball no remunerat a partir de les dades que ofereix EUT 2010-2011. En aquest sentit, s'ha presentat una proposta teòrica a partir de la qual dissenyar un model d'anàlisi pensat per incorporar la dimensió quotidiana i sincrònica pròpia del treball domèstic i familiar. La validesa d'aquest model ha quedat palesa amb l'anàlisi de les dades de l'apartat 3. A grans trets, es pot concloure que l'explotació aprofundida de l'EUT 2010-2011, així com la construcció de noves variables han permès evidenciar el caràcter femení, quotidià, rígid i sincrònic del treball domèstic i familiar. Aquest conjunt de característiques expliquen perquè persisteix la desigual distribució de les tasques domèstiques entre els homes i les dones. En aquest sentit, el contingut de les tasques permet explicar qui fa què. D'una banda, les tasques més participades no són les més feminitzades i masculinitzades ja que coincideixen amb les més quotidianes, és a dir, aquelles que cal fer diàriament com per exemple cuinar. D'altra banda, les tasques més feminitzades i masculinitzades s'expliquen tant pel seu contingut social com pel "tempo" que suposen en termes de rigidesa i flexibilitat.

Malgrat la persistència de la divisió sexual del treball, les dades analitzades també permeten matisar les escletxes de canvi a través dels usos socials del temps. En primer lloc, s'observa que la situació laboral condiciona l'ús del temps atesa la centralitat de la jornada laboral. Es tracta d'un aspecte molt important si es té present l'elevada taxa d'atur en el context actual. Però els resultats obtinguts apunten que la influència de la situació laboral varia segons el gènere. En el cas de les dones, el temps dedicat al treball remunerat i el temps dedicat a les tasques domèstiques s'interrelacionen, és a dir, actuen com a vasos comunicants. Contràriament, la presència o absència d'ocupació en el cas dels homes no repercuteix en la quantitat de temps dedicat a les tasques de la llar. En termes d'horari, s'observa que les dones realitzen treball domèstic i familiar al llarg del dia, mentre que els homes només s'hi posen quan acaben la jornada laboral.

En segon lloc, s'observa que les escletxes de canvi s'obren segons el cicle de vida, la generació, el nivell d'estudis i la situació laboral. És difícil

destriar el pes de cada una d'aquestes variables, però és clar que la cura de les criatures entre les parelles joves i l'ocupació a jornada completa dibuixen la càrrega total més igualitària entre homes i dones. En absència d'ocupació a jornada completa, creixen les desigualtats de gènere. Per exemple, l'atur accentua les diferències entre el temps de la mare i el temps del pare tot posant de manifest la importància de les percepcions subjectius a l'hora d'estudiar el temps.

De fet, la importància de la dimensió subjectiva a l'hora d'estudiar els usos socials del temps és un repte metodològic no resolt a dia d'avui. En aquest sentit, cal tenir present els límits implícits en les enquestes d'usos del temps com a tècnica quantitativa de recollida d'informació (Borràs-Moreno, 2011). En primer lloc, aquests límits tenen a veure amb la dificultat de controlar que s'entén per treball domèstic i familiar de manera que, per exemple, plegar la roba mentre es mira la televisió pot ser considerat treball o oci segons la persona. Un límit que, en segon lloc, comporta el risc del fals supòsit de la clara transparència i consciència de les responsabilitats assumides i les situacions de subordinació viscudes. Aquest risc explica la tendència a la menysvaloració per part de les dones -reconeixen menys del que fan- i a la sobrevaloració per part dels homes -reconeixen més del que fan- del temps que dediquen a les tasques domèstiques i familiars.

Aquests límits obliguen a tenir cautela amb alguns dels resultats obtinguts amb l'EUT 2010-2011, alhora que conviden a formular algunes recomanacions per a millorar la recollida de la informació en properes edicions. Tal com s'ha apuntat al llarg de l'anàlisi, els resultats sobre el temps dedicat a la gestió i l'organització de la llar no es corresponen amb el que conclouen altres estudis de tall qualitatiu (Moreno, 2007). Segons les dades de l'EUT 2010-2011, la distribució del conjunt de tasques relatives a l'organització del treball domèstic es força igualitària entre els homes i les dones. Contràriament, les aproximacions qualitatives subratllen el *management domèstic* com l'obstacle a superar per a la plena igualtat de gènere entre les parelles més igualitàries. El fet de pensar què, quan, com i qui ha de fer el treball domèstic i familiar és una responsabilitat femenina que genera malestar a les dones i despreocupació als homes.

Les dificultats metodològiques per recollir aquest tipus d'informació s'expliquen pel caràcter immaterial d'aquestes tasques que es fan difícils d'explicitar en termes de temps quantitatiu. L'estratègia de codificació de l'EUT 2010-2011 passa per incloure en aquest conjunt de tasques les activitats relacionades amb la gestió de serveis i compres. Dos aspectes que no abasten tot el contingut que implica la gestió i organització d'una llar. A més, la immaterialitat de la gestió s'explica, en part, perquè sovint aquestes tasques es fan simultàniament a d'altres. Aquesta característica ens remet al segon límit de l'EUT 2010-2011, la recollida de les dades sobre activitats secundàries. El reconeixement del treball domèstic i familiar com a secundari requereix consciència del qui l'està fent i visibilitat social del què s'està fent. Les tasques de gestió són un bon exemple d'ambdues dificultats metodològiques: el fet de pensar què s'ha de comprar per fer el sopar difícilment es fa de manera conscient i estranyament té una visibilitat social. Com a conseqüència, l'EUT 2010-2011 no permet recollir informació sobre les tasques de gestió de la llar atès el seu caràcter immaterial, inconscient i invisible. Així com, els resultats fan pensar que les activitats de la llar-família apareixen subrepresentades quan es realitzen com una activitat secundària. En aquest sentit, tot apunta que el principal problema és en la recollida de la informació i no en la codificació de la mateixa. La dificultat rau en superar el principi de no consciència que regeix la responsabilitat d'organitzar la vida quotidiana i la invisibilitat d'algunes tasques domèstiques sense imposar la problemàtica a la persona enquestada. En aquest sentit, sense oblidar els límits de les tècniques quantitatives, es podria pensar en reforçar el procés de recollida d'informació per tal d'afinar les dades sobre les tasques de gestió i les activitats secundàries. Les recomanacions s'han de fixar en les orientacions que rep la persona enquestada abans d'omplir el diari temps, així com amb el paper de l'enquestador/a quan el recull.

Finalment, des d'un punt de vista teòric, es fa necessari explicitar la poca rellevància del temps dedicat a les tasques domèstiques quan es fan com ajuda voluntària. D'una banda, es tracta d'un temps minoritari tant pel volum de persones que el realitzen com per la quantitat de temps que hi dediquen. D'altra banda, la voluntarietat es contradiu amb el caràcter rígid i quotidià

del treball domèstic i familiar. Per exemple, una àvia que cada dia porta els seus néts a l'escola representa una ajuda per a la família però dubtosament es viu com un temps voluntari. Les relacions de gènere es poden infravalorar sota el supòsit de la voluntariat. De nou, emergeix la importància de complementar les dades sobre usos del temps amb dades de tall qualitatiu que aportin informació sobre la percepció subjectiva. En definitiva, tant important és conèixer a què dedica el temps la població com el significat social d'allò que realitza.

5. Bibliografia

- BALBO, L. 1978. "La doppia presenza". *Inchiesta*, VIII(32): 3-6.
- 1987. *Time to care. Politiche del tempo e diritti quotidiani*. Milà: FrancoAngeli.
 - 1991. *Tempi di vita*. Milà: Feltrinelli.
- BORDERIAS, C. 2003. "La feminización de los estudios sobre el trabajo: España en el contexto internacional (1969-2002)". *Sociología del trabajo*, 48: 57-124.
- BORDERIAS, C.; CARRASCO, C.; ALEMANY, C. (eds) 1994. *Las mujeres y el trabajo. Rupturas conceptuales*. Madrid: FUHEM-Icaria.
- BORRAS, V.; MORENO, S. 2011. "Usos del tiempo y género: ¿avances sociales o/y retos metodológicos?", a *Indice. Revista de Estadística y Sociedad*, 51:18-19
- CARRASQUER, P.; TORNIS, T.; TEJERO, E.; ROMERO, E. 1998. "El trabajo reproductivo". *Papers. Revista de Sociologia*, 55: 95-114.
- DURÁN, M. A. 1986. *La jornada interminable*. Barcelona Icaria.
- 1988. *De puertas adentro*. Madrid: Instituto de la Mujer.
 - 1991. "La conceptualización del trabajo en la sociedad contemporánea". *Economía y Sociología del Trabajo*, 13/14: 8-22.
- IDESCAT. Enquesta de l'ús del temps 2010-2011. <http://www.idescat.cat/>
- MORENO, S. 2007. Temps, treball i benestar: una aproximació des de la vida quotidiana. Tesi Doctoral: <http://www.tdx.cat/>
- 2008. "Els usos del temps a Catalunya", a VV.AA *Condicions de vida i desigualtats a Catalunya, 2001-2005* (Vol. I) Barcelona: Mediterrània.
 - 2009. "El cost quotidià del temps d'atur", a *Arxius*, 21:65-75.
- POVEDA, M. 2006. "'Los lunes al sol' o 'los lunes en casa'. Roles de género y vivencias del tiempo de desempleo". *Cuadernos de Relaciones Laborales*, 24(2): 85-110.
- SARACENO, C. 1986. "Uomini e donne nella vita quotidiana. Ovvero: per una analisi delle strutture di sesso della vita quotidiana". A: F. Bimbi; V. Capecchi (eds). *Strutture e strategie della vita quotidiana*. Milà: FrancoAngeli.
- SINGLY DE, F. 1999. "Le care familial. Une construction sociologique des temps maternal et paternal". A: O. Hufton; Y. Kravaritou (eds). *Gender and the use of time*. La Haya: Kluwer Law Int.
- TORNIS, T. 2001. "Entre l'atur i el temps parcial: noves maneres per a una vella desigualtat?" *Revista Catalana de Sociologia*, 15: 27-40.
- 2002. "La perspectiva de la vida quotidiana en les polítiques públiques". *Barcelona Societat. Revista d'informació i estudis socials*.